

Organizacyjne aspekty pracy nauczyciela

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego

Organizacyjne aspekty pracy nauczyciela

Materiały dydaktyczne dla trenerów warsztatów bloku C
opracowane w ramach projektu *Praktyki pedagogiczne drogą
do innowacyjnego szkolnictwa*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe)

PUBLIKACJA DYSTRYBUOWANA BEZPŁATNIE

Materiały opracowane przez

Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.

ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A, 90–248 Łódź

tel. (42) 633 17 19

faks (42) 209 36 85

Materiały opracował zespół w składzie:

dr Katarzyna Czekaj

Mariusz Michalski

Dominika Świech

Redakcja merytoryczna:

dr Michał Mackiewicz

Korekta:

Katarzyna Goszczyńska-Jurgielaniec

Skład i opracowanie graficzne:

Kinga Dudzik

ISBN 978-83-60604-85-4

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wstęp.....	7
1. Organizacja pracy placówki oświatowej	13
1.1. Szkoła jako środowisko pracy	15
Ćwiczenie 1. Pomysł na lekcję.....	16
Ćwiczenie 2. „Godziny karciane” – zysk dla ucznia czy kolejny obowiązek?	17
Ćwiczenie 3. Analiza SWOT nauczania indywidualnego.....	18
1.2. Przeciwdziałanie dyskryminacji w szkole	19
Ćwiczenie 4. Słowa-klucze.....	21
Ćwiczenie 5. Prawa człowieka	22
Ćwiczenie 6. Nauczyciel wobec dyskryminacji.....	23
1.3. Tworzenie szkolnej dokumentacji.....	25
Ćwiczenie 7. Sporządzanie konspektu lekcji wychowawczej.....	25
Ćwiczenie 8. Dziennik „papierowy” czy elektroniczny?	27
Ćwiczenie 9. Burza mózgów na temat autorskich programów nauczania	28
2. Współpraca z rodzicami uczniów i poradnią psychologiczno-pedagogiczną, udzielanie pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży.....	31
Ćwiczenie 10. Zebranie z rodzicami	33
Ćwiczenie 11. Przekazywanie informacji.....	34
Ćwiczenie 12. Dzień Wagarowicza w szkole	36
2.1. Współpraca z psychologiem i z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, udzielanie pomocy psychologicznej	37
Ćwiczenie 13. Pomoc poradni psychologiczno-pedagogicznej w praktyce.....	38
Ćwiczenie 14. Formy pomocy psychologicznej w szkole.....	40
Ćwiczenie 15. Studium przypadku	41
3. Sposoby aktywizowania i motywowania uczniów poza szkolnym planem lekcji	45
3.1. Różne formy zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych	47
Ćwiczenie 16. Planujemy zajęcia dla uczniów.....	47
Ćwiczenie 17. Jedziemy na wycieczkę!	48
Ćwiczenie 18. Wolontariat, czyli co nam daje pomaganie.....	50
3.2. Międzynarodowy aspekt nauczania w codziennej praktyce szkolnej.....	51
Ćwiczenie 19. Cechy „międzynarodowego” nauczyciela	52

Ćwiczenie 20. Szkoły i klasy dwujęzyczne	53
Ćwiczenie 21. Chodź, pokażę ci moją szkołę i moje miasto.....	54
4. Doskonalenie zawodowe oraz ewaluacja pracy nauczyciela	57
4.1. Awans zawodowy i alternatywne formy kariery nauczycielskiej.....	59
Ćwiczenie 22. Awans zawodowy – nie taki diabeł straszny	59
Ćwiczenie 23. Rozwijanie kompetencji na potrzeby awansu zawodowego.....	60
Ćwiczenie 24. Gdzie mogę pracować w przyszłości?	63
4.2. Doskonalenie zawodowe nauczyciela i wychowawcy	65
Ćwiczenie 25. Ankieta na temat doskonalenia zawodowego.....	66
Ćwiczenie 26. Doskonalimy swoje narzędzie pracy – ćwiczenie z emisji głosu	68
Ćwiczenie 27. Uczymy się radzić sobie ze stresem.....	71
4.3. Ewaluacja pracy ucznia i nauczyciela.....	74
Ćwiczenie 28. Przeprowadzamy wizytację w szkole	74
Ćwiczenie 29. Ankiety dla nauczycieli.....	76
Ćwiczenie 30. Oswajamy ocenianie	77
Zakończenie	81
Załączniki.....	85
Załącznik 1 do ćwiczenia 1	85
Załącznik 2 do ćwiczenia 2.....	86
Załącznik 3 do ćwiczenia 3.....	87
Załącznik 4 do ćwiczenia 4.....	88
Załącznik 5 do ćwiczenia 5.....	89
Załącznik 6 do ćwiczenia 6.....	91
Załącznik 7 do ćwiczenia 11.....	93
Załącznik 8 do ćwiczenia 12.....	96
Załącznik 9 do ćwiczenia 13.....	97
Załącznik 10 do ćwiczenia 15	99
Załącznik 11 do ćwiczenia 16	101
Załącznik 12 do ćwiczenia 19	103
Załącznik 13 do ćwiczenia 21	104
Załącznik 14 do ćwiczenia 23	105
Załącznik 15 do ćwiczenia 25	106
Załącznik 16 do ćwiczenia 27	109
Bibliografia	113

Wstep

Niniejsze materiały dydaktyczne zostały opracowane z myślą o trenerach prowadzących warsztaty dla studentów filologii polskiej, angielskiej i rosyjskiej. Materiały te mają pomóc trenerom w przygotowaniu studentów do odbycia praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych i gimnazjach. Warsztaty pt. *Organizacyjne aspekty pracy nauczyciela* stanowią część projektu *Praktyki Pedagogiczne drogą do innowacyjnego szkolnictwa*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III – *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działanie 3.3. *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.2. *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe*).

Celem projektu jest przygotowanie studentów kierunków filologicznych, którzy wybrali specjalizację nauczycielską, do efektywnej pracy w zawodzie nauczyciela. W ramach realizacji projektu studenci odbędą praktyki pedagogiczne z zakresu przedmiotów kierunkowych (języka polskiego, angielskiego, rosyjskiego oraz wiedzy o społeczeństwie). Oprócz możliwości udziału w innowacyjnych praktykach, studentom oferuje się warsztaty, mające pomóc w sprawdzeniu pozyskanej wiedzy, a także w wykształceniu umiejętności praktycznych, niezbędnych w pracy nauczyciela¹ i wychowawcy.

Materiały zawierają propozycje ćwiczeń, instrukcje do zadań, wskazówki dla trenera dotyczące omówienia zajęć, a także spis wszelkich potrzebnych środków dydaktycznych, wspierających realizację wytyczonych celów. Podany przy ćwiczeniach czas ich realizowania jest przykładowy i może ulec zmianie w zależności od tempa pracy grupy. Umieszczony poniżej zestaw ćwiczeń stanowi jedynie sugestię dla trenera, który może go dowolnie modyfikować i wykorzystywać na potrzeby warsztatu. Niektóre ćwiczenia wykonywane w trakcie warsztatów studenci mogą za-

¹ Na potrzeby niniejszego opracowania terminem „nauczyciel” określa się zarówno kobiety, jak i mężczyzn pracujących w zawodzie nauczyciela. Podobna sytuacja dotyczy terminów „student” i „uczeń”.

stosować w przyszłej pracy dydaktycznej i wychowawczej z uczniami szkół podstawowych i gimnazjów. Każdy blok ćwiczeń zawiera adekwatne podsumowanie, umożliwiające wymianę opinii uczestników, a także dokonanie bieżącej ewaluacji pracy trenera. Zamieszczona w materiałach bibliografia może pomóc trenerowi w rozszerzeniu wiedzy o prowadzeniu szkoleń czy też udoskonaleniu metod treningowych. Ćwiczenia mają charakter autorski lub też zostały zainspirowane przez pozycje literaturowe podane w przypisach oraz bibliografii.

Warto, aby trener zachęcał uczestników do aktywnego udziału w zajęciach, zabierania głosu w dyskusjach, sprawdzania swoich umiejętności. Zadaniem trenera jest określenie zasad obowiązujących grupy warsztatowe, udzielanie klarownych instrukcji, służyć radą i pomocą w trakcie wykonywania zadań przez studentów, podsumowywanie ćwiczeń oraz zapewnienie uczestnikom prawa do swobodnej wypowiedzi i wyciągania wniosków z ćwiczeń.

Na realizację warsztatu *Organizacyjne aspekty pracy nauczyciela* przeznaczono dwadzieścia godzin. W ich ramach odbędzie się dziesięć dwugodzinnych spotkań. W zajęciach będą brały udział dziesięcioosobowe grupy – podział na niewielkie zespoły jest podyktowany chęcią zapewnienia studentom jak najlepszych warunków do nabycia nowych kwalifikacji.

Aby usprawnić organizację zajęć, zakresy tematyczne podzielono na cztery bloki. Pierwszy z nich będzie dotyczył specyfiki pracy poszczególnych pracowników szkoły, przeciwdziałania dyskryminacji w placówce oświatowej oraz tworzenia szkolnej dokumentacji. Na realizację zajęć w ramach pierwszego bloku przewidziano trzy spotkania (po dwie godziny każde). Drugi blok (dwa spotkania po dwie godziny) poświęcono zagadnieniu współpracy nauczyciela z rodzicami/opiekunami uczniów oraz psychologiem/pedagogiem i poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Trzeci

blok koncentruje się wokół sposobów aktywizowania uczniów poza szkolnym planem lekcji, oferowania dzieciom różnych zajęć pozalekcyjnych, w tym wycieczek edukacyjnych, a także nawiązywania międzynarodowej współpracy z innymi uczniami i nauczycielami. W ramach tego bloku odbędą się dwa spotkania (trwające po dwie godziny). Trzy ostatnie spotkania (również po dwie godziny) przeznaczono na omówienie tematyki awansu w zawodzie nauczyciela, doskonalenia zawodowego, szukania alternatywnych form zatrudnienia przez dydaktyków oraz sposobów przeprowadzenia ewaluacji pracy nauczyciela i uczniów.

Uzupełnieniem materiałów dydaktycznych dla trenerów są materiały szkoleniowe dla uczestników warsztatu, będące teoretycznym opracowaniem opisanych wyżej zagadnień.

**1. Organizacja
pracy placówki
oświatowej**

1.1. Szkoła jako środowisko pracy

Na początku spotkania trener (jeżeli nie pracował jeszcze z daną grupą studentów) musi przedstawić się i zapytać o imiona uczestników. Warto krótko przypomnieć, jakie zagadnienia poruszano na poprzednich warsztatach i co zostało szczególnie zapamiętane przez ich uczestników. Trener powinien ustalić ze studentami zasady pracy podczas zajęć i przybliżyć grupie cele spotkania.

Zadaniem tej części warsztatów będzie utrwalenie treści związanych z organizacją pracy szkoły. Studenci, zanim rozpoczną pracę w zawodzie, muszą znać prawa i obowiązki nauczyciela oraz innych osób zatrudnionych w placówce oświatowej. Na początku trener może zapytać, czy studenci są obeznani z dokumentami regulującymi pracę szkoły. Warto zapisać na tablicy nazwy aktów prawnych, którymi uczestnicy mogą posłużyć się w celu znalezienia odpowiedzi na nurtujące ich pytania związane z kwestiami formalnymi. Trener może zainicjować dyskusję na temat praw nauczycieli i uczniów, a następnie poprosić studentów o zabranie głosu w kwestiach:

1. zmieniających się w ostatnich latach praw uczniów i nauczycieli,
2. przestrzegania praw wszystkich uczestników procesu edukacyjnego,
3. sposobów zwiększania wpływu uczniów na proces nauczania.

Studenci mogą opowiedzieć o swoich szkolnych doświadczeniach związanych z przestrzeganiem praw uczniów i o towarzyszących im przemyśleniach. Trener powinien też upewnić się, czy uczestnicy warsztatów wiedzą, czym zajmują się poszczególne jednostki szkoły (np. rada pedagogiczna, rada rodziców, samorząd uczniowski itp.) oraz jakie obowiązki może przydzielić dydaktykom dyrektor placówki. Zadaniem proponowanych poniżej ćwiczeń jest zwiększenie wiedzy studentów na temat

funkcjonowania szkoły oraz przygotowanie ich do pełnienia zawodowych obowiązków.

Ćwiczenie 1. Pomysł na lekcję

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Przygotowanie do tworzenia konspektów lekcji; pobudzanie wyobraźni studentów; wdrożenie przyszłych nauczycieli do respektowania praw uczniów; uświadomienie uczestnikom praw nauczyciela, których przestrzegania powinni się domagać.

Potrzebne materiały: karty pracy, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy. Każda z grup przygotowuje plan jednej lekcji wychowawczej, dotyczącej praw ucznia i nauczyciela. Zadaniem grup jest opracowanie atrakcyjnego sposobu na zapoznanie uczniów z ich prawami oraz z prawami nauczyciela i wychowawcy. Jak przeprowadzić lekcję, aby zainteresować dzieci/młodzież, sprowokować dyskusję, włączyć do rozmowy, przełamać stereotyp, według którego tego typu lekcje są mało zajmujące – to pytanie dla studentów. Grupy mogą skorzystać z umieszczonych w załączniku kart pracy, zawierających w punktach pewne elementy lekcji, które trzeba wziąć pod uwagę.

Po stworzeniu planu grupy prezentują swoje pomysły na forum. Pozostali uczestnicy mogą dzielić się uwagami, uzupełniać przedstawione plany i rozważać, czy warto je zrealizować oraz czy spełniają swój cel (czy zaintrygują uczniów tematem). Trener moderuje dyskusję i pyta uczestników:

1. Czy taka lekcja może przyczynić się do zwiększenia wiedzy uczniów na temat ich praw?

2. Czy przeprowadzanie takiej lekcji jest potrzebne i dlaczego?
3. W jaki inny sposób (oprócz organizowania lekcji) można zapoznać uczniów z tymi zagadnieniami?
4. Jakie prawa uczniów i nauczycieli są najważniejsze i dlaczego?
5. Czy poznana wcześniej lista praw jest kompletna? Czy zdaniem studentów należałoby dodać (lub zmienić) pewne informacje?

Wymieniane przez studentów pomysły (stanowiące odpowiedź na ostatnie pytanie) można zapisać na tablicy – jeżeli są zgodne z etyką zawodu nauczyciela oraz prawami człowieka.

Ćwiczenie 2. „Godziny karciane” – zysk dla ucznia czy kolejny obowiązek?

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Omówienie dobrych i złych stron tworzenia tzw. „godzin karcianych” i rozszerzania etatu nauczyciela; przygotowanie studentów do pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prowadzi z uczestnikami dyskusję na temat wprowadzonego przez ustawę z dnia 21 listopada 2008 roku obowiązku realizowania „godzin karcianych”. Studenci zapisują na tablicy korzyści, jakie płyną z prowadzenia tych godzin oraz pewne mankamenty, jakie się z tym wiążą. Wnioski można przedstawić za pomocą tabelki umieszczonej w załączniku. Trener służy pomocą merytoryczną. Uczestnicy oceniają, co przeważa – plusy czy minusy? Czy realizacja tych godzin faktycznie może pomóc uczniom i przyczynić się do zwiększania efektywności procesu nauczania?

Następnie trener rozdaje studentom kartki papieru i prosi o zastanowienie się, jak można wykorzystać te godziny. Studenci zapisują na kartkach, jakie zajęcia chcieliby zaoferować dzieciom w ramach tych godzin. Trener prosi, aby część uczestników (np. siedząca po lewej stronie sali) zaplanowała zajęcia o charakterze dydaktycznym, zaś pozostała część (np. siedząca po prawej stronie sali) zajęcia opiekuńczo-wychowawcze. Po około 10 minutach studenci dzielą się pomysłami, a trener je komentuje. Najciekawsze z nich warto zapisać na tablicy, aby przyszli nauczyciele mogli wdrożyć je w życie, kiedy rozpoczną pracę w szkołach podstawowych czy gimnazjach.

Ćwiczenie 3. Analiza SWOT nauczania indywidualnego

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z formą nauczania indywidualnego; uświadomienie młodzieży dobrych i złych stron tej formy kształcenia.

Potrzebne materiały: tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener przypomina, że jedną z form kształcenia jest nauczanie indywidualne.

Warto wspólnie z uczestnikami odpowiedzieć na pytania:

1. kiedy przyznaje się uczniom prawo do nauczania indywidualnego,
2. ile wynosi wymiar godzin takiego nauczania,
3. gdzie może się ono odbywać,
4. jakie kwalifikacje musi posiadać nauczyciel realizujący tę formę kształcenia,
5. jak dokumentować lekcje prowadzone w trybie indywidualnym?

Następnie uczestnicy warsztatu (przy pomocy trenera) dokonują analizy SWOT nauczania indywidualnego, czyli wskazują mocne i słabe

strony tego sposobu kształcenia oraz wiążące się z nim szanse i zagrożenia. Analizę tę można przeprowadzić na tablicy, przy wykorzystaniu tabeli zamieszczonej w załączniku. Na koniec warto zapytać studentów o ich własne opinie na temat sensowności takiego sposobu uczenia. Trzeba podkreślić, że często sytuacja nie pozwala na włączenie dziecka w edukację szkolną w klasie – wtedy nauczanie indywidualne staje się jedyną możliwą do zastosowania formą.

Na zakończenie spotkania warto poprosić o uwagi i refleksje studentów. Można zapytać, jakie wiadomości pozyskane w czasie tego spotkania wydają się studentom najbardziej przydatne oraz najciekawsze. Trener powinien uświadomić uczestników warsztatów, gdzie można znaleźć więcej informacji na temat organizacji pracy szkoły.

1.2. Przeciwdziałanie dyskryminacji w szkole

Niniejsze spotkanie będzie poświęcone stereotypom i dyskryminacji w placówce oświatowej. Temat ten poruszają wszystkie warsztaty odbywające się w ramach projektu. To spotkanie oraz wykonywane przez studentów ćwiczenia mają na celu przygotowanie uczestników do obrony swoich praw oraz poszanowania praw innych osób, a także do uczenia dzieci i młodzieży otwartości, tolerancji i doceniania różnic między ludźmi.

Na poprzednich warsztatach młodzież dyskutowała z trenerem o stereotypach i dyskryminacji w zawodzie nauczyciela oraz wśród uczniów. Dlatego warto na początku spytać studentów, czy po odbyciu zajęć warsztatowych i pogłębieniu swojej wiedzy z powyższych zagadnień zaczęli w większym stopniu zwracać uwagę na przejawy dyskryminacji w środowi-

sku, w którym na co dzień funkcjonują. Można również zadać inne pytania pomocnicze, na przykład:

1. Czy studenci reagowali na zaobserwowane przez siebie zachowania dyskryminujące innych?
2. Jakie osoby są najczęściej poddawane dyskryminacji?
3. Jak należy zwalczać stereotypy na zajęciach szkolnych?
4. W jaki sposób uczyć dzieci równego traktowania innych osób?

Trener może również zaproponować studentom dyskusję (trwającą około 20 minut) na jeden z „gorących tematów”, wywołujących wiele kontrowersji –włączanie religii w nauczanie szkolne i przedszkolne. Pytania pomocnicze:

1. Czy w szkołach i przedszkolach powinno się uczyć religii katolickiej, czy też jest to przejaw dyskryminacji ze względu na wyznanie?
2. Czy możliwość uczestniczenia w zajęciach z etyki (zamiast religii) stanowi dobre rozwiązanie?
3. Ile godzin w tygodniu powinno się poświęcić na nauczanie tego przedmiotu?
4. Jakie przepisy prawne regulują nauczanie religii w szkołach?
5. Jakie rozwiązania przyjęły inne państwa?
6. Jak zapewnić dzieciom prawo do równego traktowania, niezależnie od wyznawanej przez nie religii?

Proponowane poniżej ćwiczenia przyszli nauczyciele mogą wykonać na lekcjach wychowawczych z klasą, na przykład podczas praktyk lub w pracy zawodowej.

Ćwiczenie 4. Słowa-klucze²

Czas ćwiczenia: około 30 minut.

Cele ćwiczenia:

Uświadomienie studentom tego, jak stereotypy mogą przejawiać się w języku; wskazanie uczestnikom, jakich sformułowań powinni używać podczas prowadzenia zajęć oraz w codziennej komunikacji.

Potrzebne materiały: karty pracy, długopisy bądź mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na trzy grupy i rozdaje im karty pracy. Zadaniem grup jest przypomnienie sobie oraz zapisanie słów czy zwrotów, których użycie może przyczyniać się do utrwalenia stereotypów. Gdyby uczestnicy mieli problem z tym zadaniem, trener może podpowiedzieć, że chodzi m.in. o tzw. generalizacje (które tworzy się w oparciu o przysłowki typu „nigdy”, „zawsze”, „wszędzie”), a także o krzywdzące porównania („zachowujesz się jak...”) czy też o negatywne odniesienia do pewnych grup ludzi (np. „nie cygań”). Warto, aby studenci spisali przykłady najczęściej używanych generalizacji bądź określonych dyskryminujących.

Kiedy grupy porównają swoje pomysły, kolejne zadanie stanowi zapisanie zwrotów, których można używać zamiast wskazanych wcześniej stereotypowych sformułowań. Po prezentacji studenci mogą zapisać najbardziej przydatne zwroty na tablicy.

Na koniec można zadać uczestnikom pytania:

1. Jak często spotykają się ze stereotypizacją w języku?
2. Jak mogą czuć się osoby, które słyszą takie określenia?
3. Jak wyeliminować je ze swojego słownictwa?

² Ćwiczenie zainspirowane publikacją E. Majewskiej, E. Rutkowskiej, *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji. Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2007.

Ćwiczenie 5. Prawa człowieka³

Czas ćwiczenia: około 30 minut.

Cele ćwiczenia:

Uświadomienie studentom konsekwencji postaw dotyczących praw człowieka; doskonalenie umiejętności dyskusowania i prezentowania własnego stanowiska; doskonalenie umiejętności wnioskowania.

Potrzebne materiały: karty pracy, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy. Każdej grupie przyporządkowuje jedno twierdzenie dotyczące praw człowieka (twierdzenia znajdują się w kartach pracy dla uczestników warsztatów). Niezależnie od opinii młodych ludzi na temat otrzymanego twierdzenia, ich zadaniem jest zastanowienie się nad tym, jakie są przyczyny myślenia i formułowania danego poglądu. Kolejne zadanie to rozważenie, jakie konsekwencje dla innych ma postawa wyrażona w powyższym twierdzeniu. Wnioski można zapisać w formie tabeli (zamieszczonej w załączniku).

Następnie grupy odczytują przydzielone twierdzenia i prezentują swoje przemyślenia na temat przyczyn oraz konsekwencji opisywanych postaw. Ćwiczenie ma prowadzić do wniosku, że jedynie postawa zilustrowana przez pierwsze twierdzenie (głoszące, że prawa człowieka przysługują wszystkim) jest właściwa. Wykluczanie pewnych grup ludzi oraz brak zainteresowania prawami człowieka wiążą się natomiast z negatywnymi konsekwencjami i wymagają zmiany. Trener powinien polecić przyszłym nauczycielom wykonanie tego ćwiczenia z uczniami na lekcjach wychowawczych.

³ Ćwiczenie zainspirowane publikacją M. Kędzierskiej-Grasiewicz, A. Kłosowskiej i in., *Humanitaryzm. Scenariusze zajęć do edukacji humanitarnej*, Fundacja Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2001.

Ćwiczenie 6. Nauczyciel wobec dyskryminacji

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Uświadomienie studentom, jak reagować na przejawy zachowań dyskryminujących w szkole; doskonalenie kompetencji wychowawczych uczestników.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy, a następnie przydziela każdej grupie opis sytuacji, która może wydarzyć się w klasie szkolnej. Opisy (zamieszczone w załączniku) dotyczą zachowań dyskryminujących wobec: dziecka z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, dziecka z trudną sytuacją materialną, dziecka wyznania prawosławnego. Zadaniem grup jest zastanowienie się, jak powinien zareagować nauczyciel w sytuacjach, w których dochodzi do dyskryminowania tych uczniów. Pomysły warto zapisać na kartkach, trzeba je również omówić na forum. Inne grupy mogą komentować pomysły i dodawać swoje uwagi.

Pytania pomocnicze do sytuacji:

Sytuacja 1. Dyskryminacja dziecka z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim

1. Jak pomóc Krzysiovi?
2. Jak sprawić, żeby Krzys przestał być ofiarą dyskryminacji?
3. Jak uwrażliwić dzieci na potrzeby osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim?
4. Jak zwiększyć wiedzę dzieci o osobach upośledzonych?
5. Jak włączyć Krzysia w życie klasy?

Sytuacja 2. Dyskryminacja dziecka z trudną sytuacją materialną

1. Jak wspierać Sebastiana i ponownie włączyć go w szkolne życie?
2. Jak zorganizować dla niego pomoc materialną?
3. Jak sprawić, by dzieci przyłączyły się do pomocy i by Sebastian nie był ofiarą dyskryminacji?
4. Jak pracować z klasą, w której nie brakuje dzieci znajdujących się w podobnej sytuacji?

Sytuacja 3. Dyskryminacja dziecka wyznania prawosławnego

1. Jak można pomóc Alinie?
2. Jak nauczyciel powinien rozmawiać z rodzicami Aliny?
3. Jak sprawić, by dzieci wyznania innego niż katolickie nie stawały się ofiarami dyskryminacji ze strony dzieci wychowywanych w wierze katolickiej?
4. Czy nauczyciel powinien porozmawiać o tej sytuacji z katechetą?
5. Jak zwiększyć wiedzę uczniów o innych religiach?
6. Jak budować u dzieci tolerancję wobec uczniów innego wyznania?

Po zakończeniu prac trener może zapytać, czy udział w tym ćwiczeniu zwiększył wiedzę studentów na temat możliwości reagowania w podobnych sytuacjach.

Na zakończenie spotkania należy spytać studentów o uwagi i refleksje. Można także poprosić, aby uczestnicy spotkania podzielili się wiedzą na temat przeczytanych przez nich książek (oraz obejrzanych przez nich filmów) dotyczących dyskryminacji i braku tolerancji. Trener powinien dysponować listą książek czy artykułów, które można polecić studentom w celu rozszerzenia wiedzy o danym zagadnieniu i zapoznania się z ciekawymi poglądami na powyższe tematy.

1.3. Spotkanie 3. Tworzenie szkolnej dokumentacji

To spotkanie ma pomóc studentom w sprawdzeniu uzyskanej w trakcie studiów wiedzy na temat tworzenia dokumentacji obowiązującej w placówkach oświatowych. Przed rozpoczęciem warsztatów studenci powinni już wiedzieć, jak budować konspekty, scenariusze lekcji, plany wynikowe i wychowawcze, ale dobrze byłoby na początku spotkania przypomnieć zasady opracowywania powyższych dokumentów. Szczególny nacisk należy położyć na sprawdzenie, czy studenci znają elementy składowe konspektów zajęć, czy wiedzą, jak z nich korzystać i jak je modyfikować na potrzeby różnych lekcji. Warto podać uczestnikom przykłady książek zawierających ciekawe scenariusze zajęć przedmiotowych bądź też przykłady stron internetowych, na których można znaleźć różne pomysły na zajęcia.

Zaleca się również wyposażenie studentów w wiedzę z zakresu tworzenia autorskich programów nauczania oraz zasad korzystania z elektronicznych dzienników lekcji (trener może to uczynić za pomocą mini-wykładu lub też krótkiej pogadanki). Zaprezentowane poniżej ćwiczenia mają przygotować uczniów do dokumentowania prowadzonych przez siebie zajęć, zarówno w trakcie praktyk, jak i podczas pracy w zawodzie nauczyciela.

Ćwiczenie 7. Sporządzanie konspektu lekcji wychowawczej

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Wyposażenie studentów w umiejętność pisania konspektu; pobudzenie kreatywności studentów; doskonalenie kompetencji wychowawczych uczestników; kształtowanie umiejętności planowania i organizowania zajęć.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Przed ćwiczeniem dobrze jest przypomnieć zasady tworzenia konspektu, zapisać na tablicy główne punkty, które muszą znaleźć się w konspekcie. Trener może podpowiedzieć, na co zwracać uwagę przy pisaniu, a czego unikać. Następnie studenci (w parach) opracowują konspekt lekcji wychowawczej na podany przez trenera temat. Każda para powinna otrzymać inne zagadnienie do opracowania. Przykładowe tematy do wykorzystania (trener może wybrać pięć z nich bądź posłużyć się własnymi pomysłami, mającymi zastosowanie w szkołach podstawowych i gimnazjach):

1. Rozwiązywanie problemów i konfliktów w klasie, negatywne skutki konfliktów.
2. Radzenie sobie ze stresem w szkole i poza nią.
3. Pogłębianie wiedzy na temat uzależnień i ryzykownych zachowań.
4. Jak nawiązywać i podtrzymywać kontakty z innymi ludźmi?
5. Tworzenie życiowych planów – co dalej po ukończeniu szkoły?
6. Jak dbać o kulturę osobistą?
7. Kształtowanie umiejętności aktywnego słuchania innych osób.
8. Rozpoznawanie własnych uczuć i emocji.
9. Różne sposoby spędzania czasu wolnego.
10. Akceptujemy normy panujące w grupie.

Po zakończeniu prac studenci omawiają stworzone przez siebie konspekty. Pozostali uczestnicy mogą dzielić się uwagami i przemyśleniami, oceniać sposób realizacji tematu. Trener sprawdza, czy konspekty zostały sporządzone prawidłowo (czy zawierają wszystkie kluczowe elementy) oraz pomaga poprawić ewentualne błędy.

Ćwiczenie 8. Dziennik „papierowy” czy elektroniczny?

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z elektroniczną formą dokumentowania zajęć; wskazanie przez uczestników zalet i wad korzystania przez nauczycieli z dzienników internetowych.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Przed rozpoczęciem ćwiczenia należy zapoznać uczestników z cechami dziennika elektronicznego, wyjaśnić zasady uzupełniania takiego dziennika, przybliżyć najczęściej stosowane dzienniki internetowe. Następnie przyszli nauczyciele wskazują zalety elektronicznej formy dokumentacji (w porównaniu z dziennikiem „papierowym”) oraz jej wady. Proponuje się pracę w trzech grupach, z których:

1. grupa pierwsza wymienia zalety stosowania dziennika internetowego dla nauczyciela;
2. grupa druga wymienia zalety stosowania takiego dziennika dla rodzica ucznia;
3. grupa trzecia rozważa minusy korzystania wyłącznie z dziennika elektronicznego.

Gdy grupy zapiszą pomysły na kartkach, prezentują je na forum – trener ewentualnie uzupełnia wypowiedzi przedstawicieli grup. Na koniec warto zapytać studentów o to, która forma dziennika jest ich zdaniem lepsza i bardziej dostosowana do potrzeb współczesnej szkoły oraz jak można udoskonalić dziennik elektroniczny, by zminimalizować jego wady.

Ćwiczenie 9. Burza mózgów na temat autorskich programów nauczania

Czas ćwiczenia: około 40–45 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z zasadami tworzenia autorskich programów nauczania; doskonalenie kompetencji dydaktycznych uczestników.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener rozmawia ze studentami o tworzeniu autorskich programów nauczania, przypomina akty prawne regulujące wprowadzanie programów do nauczania szkolnego. Warto zapytać o refleksje studentów – czy tworzenie nowych programów jest potrzebne i dlaczego? Co chcieliby zmienić w poznanych do tej pory programach nauczania ich przedmiotu kierunkowego? Które z poznanych programów pragnęliby polecić innym? Czy podręczniki, skonstruowane na potrzeby programów, zawierają ważne treści i są ciekawe dla uczniów? O jakie treści należałoby je uzupełnić? Następnie trener dzieli studentów na trzy grupy. Grupy otrzymują kartki papieru – zadaniem uczestników warsztatów jest spisanie, jakie elementy musi zawierać autorski program nauczania. Studenci przedstawiają swoje pomysły, trener sprawdza, czy wszystkie grupy uwzględniły niezbędne elementy składowe programów.

Na kolejnym etapie ćwiczenia warto zaproponować burzę mózgów na forum – poprosić studentów o wyjaśnienie, jak powinno się konstruować program, jakie są etapy jego powstawania, jakie czynności należy wykonać przed tworzeniem własnego programu, na czym powinien się on opierać. Etapy powstawania programu warto uporządkować i zapisać na tablicy. Na koniec trener może upewnić się, czy spotkanie zachęciło studentów do tworzenia nowych programów nauczania, czy też wręcz przeciwnie.

Na zakończenie spotkania warto dopytać o refleksje i uwagi uczestników. Pytania pomocnicze:

1. Czy proponowane ćwiczenia pomogły uczestnikom zapoznać się z zasadami tworzenia szkolnej dokumentacji?
2. Czy studenci mają własne przemyślenia na temat kwestii dokumentowania zajęć szkolnych?
3. Jaka jest opinia studentów na temat wyrażanego przez wielu nauczycieli poglądu, że tworzona w placówkach oświatowych dokumentacja jest zbyt obszerna i nie pozwala dydaktykom skoncentrować się na ich podstawowych obowiązkach?

To spotkanie kończy blok poświęcony organizacji pracy szkoły. Trener powinien więc odpowiedzieć na wszystkie ewentualne pytania uczestników, dotyczące organizacji działalności oświatowej i obowiązków czy praw pracowników szkoły. Każdy student powinien zabrać głos i podzielić się refleksjami o tym, jak ocenia swoją pracę podczas tej części warsztatu, czy dowiedział się czegoś nowego, czy odnalazł się w grupie zajęciowej itp.

**2. Współpraca
z rodzicami uczniów
i poradnią psycholo-
giczno-pedagogiczną,
udzielanie pomocy
psychologicznej
dzieciom i młodzieży**

To spotkanie rozpoczyna nowy blok, poświęcony współpracy nauczyciela z rodzicami uczniów, którzy mają największy wpływ na wychowanie dzieci, a także z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, mogącą wspierać działania wychowawcze dydaktyków i pomagać w rozwiązywaniu problemów. Na początku spotkania należy przybliżyć jego tematykę oraz cele tej części warsztatu. Warto zapytać, czy po zakończeniu ostatniego bloku pojawiły się refleksje, którymi studenci chcieliby się podzielić. Omawiając z uczestnikami temat współdziałania między nauczycielami a rodzicami uczniów, trener powinien pamiętać o tym, by spróbować wraz ze studentami nakreślić prawa rodziców i nauczycieli. Pytania pomocnicze:

1. Czego może domagać się szkoła od rodziców i opiekunów, a czego mogą wymagać rodzice od nauczycieli (a w szczególności od wychowawcy klasy)?
2. W jakich szkolnych przedsięwzięciach mogą uczestniczyć rodzice?
3. Kiedy i w jaki sposób wychowawca powinien ustalić z rodzicami zasady kontaktu i obszary podejmowanej współpracy?
4. W jaki sposób najlepiej kontaktować się z rodzicami? Jak często?
5. Co robić, jeżeli rodzice łamią prawa nauczyciela?
6. Jak reagować, gdy rodzice nie przestrzegają praw dzieci i nie zapewniają im odpowiednich warunków do nauki i rozwoju?

Ćwiczenie 10. Zebranie z rodzicami

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Przygotowanie studentów do współpracy z rodzicami; wdrożenie uczestników do prowadzenia zebrań z rodzicami; doskonalenie kompetencji wychowawczych studentów.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników o opinię na temat tego, jak ich zdaniem nauczyciele mogą przygotować się do zebrania z rodzicami, jakie tematy należy poruszyć w jego trakcie, jak rozmawiać z rodzicami, w jaki sposób przekazywać im wiadomości o sytuacji i ocenach poszczególnych uczniów. Trener powinien uwrażliwić studentów na konieczność zachowania anonimowości przy komentowaniu zachowań uczniów na zebraniu (dopiero przy indywidualnej rozmowie z rodzicem należy go informować o wszystkich zachowaniach dziecka). Następnie trener dzieli studentów na dwie pięcioosobowe grupy. Zadaniem grup jest sporządzenie listy cech, którymi musi wykazać się nauczyciel, aby dobrze poprowadzić zebranie i nawiązać korzystną współpracę z rodzicami. Na kolejnym etapie ćwiczenia grupy prezentują swoje listy i uzupełniają je o dodatkowe cechy, które wskaże im trener. Przy wymienianiu przez studentów predyspozycji nauczyciela warto dopytać, dlaczego właśnie te cechy są istotne, na co wywierają wpływ, co ułatwiają itd. Najważniejsze cechy można zapisać na tablicy. Na koniec trener może poprosić studentów o podzielenie się własnymi doświadczeniami z czasów, gdy to oni byli uczniami – jak ich wychowawcy prowadzili zebrania? Czy często współpracowali z rodzicami? Czy rodzice studentów byli zadowoleni z formy kontaktów ze szkołą? Co można zmienić?

Ćwiczenie 11. Przekazywanie informacji

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Przygotowanie studentów do kontaktów z rodzicami/opiekunami uczniów, doskonalenie kompetencji komunikacyjnych uczestników warsztatów, praca nad umiejętnym przekazywaniem informacji rodzicom.

Potrzebne materiały: tablica, flamastry, karty pracy dla uczestników (z podziałem na role)

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na pary (osobę A i osobę B). Pary będą odgrywały scenki przedstawiające rozmowę nauczyciela z rodzicem ucznia. Osoba A będzie nauczycielem, osoba B rodzicem. Po zakończeniu danej scenki powinien zmienić się skład osobowy par. Polecenia dla rodziców i uczniów znajdują się w załączniku. W trakcie odgrywania scenek trener przysłuchuje się studentom, ale nie komentuje ich pracy, czyni to dopiero po kilku minutach. Chętne pary mogą powtórzyć swój dialog na forum. Trener alarmuje o ewentualnych błędach i barierach w komunikacji oraz doradza, jak usprawnić przekaz informacji. Pytania pomocnicze do scenek (trener może zadać je wszystkim uczestnikom zajęć po odegraniu danej scenki):

Scenka 1

1. Kto ma rację – rodzic czy nauczyciel?
2. Jak powinien się w takiej sytuacji zachować nauczyciel? Jak rozmawiać z rodzicem?
3. Jakie działania należy podjąć, by rozwiązać problemy ucznia?

Scenka 2

1. Jak nauczyciel może przekonać rodzica do swojego stanowiska? Czy powinien to robić?
2. Co należy zrobić, aby dziewczynka opisana w scenie mogła realizować swoje marzenia?
3. Jak pracować z Zosią, by rozwijać jej zainteresowania?

Scenka 3

1. Co może zrobić nauczyciel, by nawiązać kontakt z rodzicem i przekonać go o istnieniu problemu?

2. Jak zachęcić rodzica do kontaktowania się z wychowawcą?
3. Jak uświadomić rodzicowi, że relacje dziecka z innymi uczniami mają ogromne znaczenie dla jego rozwoju?

Po odegraniu scenek i udzieleniu odpowiedzi na pytania trener może zapytać studentów, jak pracowało się im w podziale na role – która rola okazała się łatwiejsza do odegrania? Jakie emocje towarzyszyły scenkom? Czy łatwo było się porozumieć? Co ułatwiało, a co utrudniało porozumienie? Dlaczego zazwyczaj trudno przekonać rodzica, że nie ma racji? Co może zrobić nauczyciel, gdy rodzic się z nim nie zgadza? Na koniec uczestnicy mogą wypisać na tablicy najważniejsze zasady obowiązujące podczas komunikacji z rodzicami.

Ćwiczenie 12. Dzień Wagarowicza w szkole

Czas ćwiczenia: około 25 minut.

Cele ćwiczenia:

Przygotowanie studentów do współpracy z rodzicami uczniów; doskonalenie umiejętności komunikacyjnych i negocjacyjnych uczestników.

Potrzebne materiały: karty pracy dla zespołów (z poleceniami), tablica, flamastry

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na dwa równe zespoły – rodziców i nauczycieli. Oba zespoły wezmą udział w dyskusji o tym, jak zaplanować Dzień Wagarowicza. Nauczyciele proponują pokaz filmu *Sala samobójców* w kinie, rodzice nie chcą wyrazić zgody. Proponowany film został krótko opisany, aby każdy, kto go nie oglądał czy o nim nie słyszał, mógł wziąć udział w dyskusji. Trener może jednak wybrać inny tytuł filmu, zgodnie z własnymi preferencjami. Polecenia dla zespołów znajdują się w załączniku.

Dyskusja zespołów powinna potrwać około 15 minut. Trener czuwa nad tym, aby każdy miał prawo głosu oraz aby przestrzegano zasad dyskusji, nie przerywano sobie, nie łamano praw zarówno „nauczycieli”, jak i „rodziców”, by stosowano poznane zasady komunikacji. Warto potem zapytać studentów, czy wcielenie się w przyznane role i dyskutowanie zgodnie z obowiązującym dla roli stanowiskiem było dla nich łatwe. Komu sprawiło to więcej problemów – „nauczycielom” czy „rodzicom”? Czy studenci mieli trudności ze znalezieniem argumentów, z przekonywaniem drugiej strony? Czy otworzyli się na argumenty drugiego zespołu, czy słuchali aktywnie? Która strona wygrała dyskusję i dlaczego? Jak rozmawiać i negocjować, by przekonać drugą stronę? Można zapisać na tablicy zasady pomocne w negocjowaniu i dyskutowaniu.

Na koniec trener może spytać, czy studenci oglądali film Jana Komasy oraz z jakich względów młodzież w gimnazjum powinna wziąć udział (bądź też nie powinna brać udziału) w pokazie tego filmu.

Na zakończenie spotkania należy poprosić uczestników o uwagi i refleksje, a także o próbę oceny tego, czy proponowane ćwiczenia zwiększyły pewność studentów w kwestii przyszłego radzenia sobie w komunikacji i współpracy z rodzicami.

2.1. Współpraca z psychologiem i z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, udzielanie pomocy psychologicznej

W trakcie spotkania studenci powinni zdobyć informacje o tym, w jakich sytuacjach nauczyciel może konsultować się z psychologiem szkolnym oraz ze specjalistami pracującymi w poradni psychologiczno-pedagogicznej, a także dowiedzieć się, jak zorganizować w szkole pomoc

psychologiczną dla potrzebujących jej uczniów. Trener może zapytać przyszyłych nauczycieli o ich doświadczenia związane z psychologiem w szkole – czy psychologowie pracowali w szkołach, w których uczestnicy pobierali naukę? Jakie były zadania psychologów? Jakie są przekonania uczniów i rodziców na temat korzystania z pomocy psychologicznej? Jak postrzega się zawód psychologa w polskim społeczeństwie? W trakcie spotkania studenci powinni usystematyzować wiedzę na temat:

1. osób mogących korzystać z pomocy psychologa szkolnego i poradni psychologiczno-pedagogicznej;
2. zakresów, w jakich psycholog szkolny może pomagać uczniom, nauczycielom i rodzicom;
3. specjalistów, którzy udzielają pomocy w poradni psychologiczno-pedagogicznej;
4. sytuacji, w jakich dzieci, rodzice i nauczyciele mogą zgłaszać się do poradni;
5. orzeczeń wydawanych przez specjalistów w poradni psychologiczno-pedagogicznej;
6. zasad organizowania szkolnych zespołów, planujących i organizujących pomoc dla dzieci;
7. zasad zakładania kart indywidualnych potrzeb ucznia.

Ćwiczenie 13. Pomoc poradni psychologiczno-pedagogicznej w praktyce

Czas ćwiczenia: około 25 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z zadaniami specjalistów pracujących w poradni psychologiczno-pedagogicznej; wdrożenie uczestników do efektywnej współpracy z poradnią.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener przybliży studentom cele ćwiczenia, następnie rozdaje im karty pracy. Na początku proponuje się indywidualną pracę uczestników lub też pracę w parach. Zadaniem studentów jest zaznaczenie (krzyżykiem bądź innym znakiem), które z wymienionych w kartach pracy czynności/obowiązków w zakresie pomocy psychologicznej należą do zadań specjalistów pracujących w poradni psychologiczno-pedagogicznej. W ten sposób studenci dowiedzą się, z jakimi problemami można się zgłaszać do poradni. Po kilku minutach przyszli nauczyciele wspólnie próbują zmierzyć się z zadaniem, po czym trener udziela odpowiedzi na podstawie klucza znajdującego się poniżej.

Klucz odpowiedzi	
1.	Dotyczy
2.	Dotyczy
3.	Nie dotyczy
4.	Dotyczy
5.	Dotyczy
6.	Nie dotyczy
7.	Dotyczy
8.	Dotyczy
9.	Dotyczy
10.	Dotyczy
11.	Dotyczy
12.	Dotyczy
13.	Dotyczy
14.	Dotyczy

W przypadku zdań 3 i 6 trzeba wytłumaczyć uczestnikom, dlaczego są one nieprawdziwe (wyjaśnienie: poradnia udziela pomocy przez cały rok kalendarzowy, także w wakacje i ferie szkolne; pomoc oferowana dzieciom, rodzicom i uczniom jest zawsze bezpłatna). Na koniec ćwiczenia należy poprosić studentów o dopowiedzenie, jakie jeszcze zadania realizują specjaliści zatrudnieni w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Trener uzupełnia wiadomości przekazywane przez uczestników.

Ćwiczenie 14. Formy pomocy psychologicznej w szkole

Czas ćwiczenia: około 40–45 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z formami pomocy psychologicznej udzielanej w szkole; zapoznanie uczestników z obowiązkami psychologa szkolnego; uświadomienie studentom zasad działania zespołów szkolnych, określających m.in. zakres pomocy psychologicznej dla ucznia.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Przed rozpoczęciem ćwiczenia trener może zapytać, kogo dotyczy pomoc psychologiczna w szkole – czy jedynie uczniowie mogą z niej korzystać? Kto jeszcze? Następnie trener dzieli studentów na dwie grupy. Zadaniem pierwszej grupy jest zastanowienie się i spisanie, na czym może polegać pomoc udzielana uczniom przez wychowawcę i psychologa szkolnego (z wyłączeniem specjalnych zespołów tworzonych w szkole przez dyrektora). Druga grupa rozważa i zapisuje obowiązki tworzonych od tego roku w szkole zespołów planujących i organizujących pomoc dla uczniów. Grupy prezentują swoje pomysły, trener uzupełnia wiedzę studentów, zwracając uwagę szczególnie na pracę zespołów, mających określać for-

my pomocy psychologicznej udzielanej uczniom. Na zakończenie warto spytać uczestników, co sądzą o zespołach powstających w szkołach – czy ta forma pomocy uczniom ma szansę powodzenia, czy będzie skuteczna, czy też trzeba ją zmodyfikować? Pytania pomocnicze dla studentów:

1. Kto pracuje w zespołach?
2. Jak sprawdzać, czy zaplanowane przez zespoły działania okazały się skuteczne?
3. Czy w pracy zespołów powinni uczestniczyć rodzice uczniów?

Ćwiczenie 15. Studium przypadku

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Wdrożenie studentów w organizowanie pomocy psychologicznej dla uczniów; doskonalenie kompetencji wychowawczych uczestników.

Potrzebne materiały: karty pracy zawierające opisy przypadków, kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy, rozdaje im karty pracy. Każda grupa otrzymuje inny opis przypadku ucznia, potrzebującego pomocy ze strony wychowawcy. Zadaniem grup jest zapoznanie się z danym przypadkiem oraz wypisanie wszystkich działań, jakie może podjąć wychowawca klasy w celu udzielenia dziecku właściwej pomocy. Na kolejnym etapie ćwiczenia przedstawiciel grupy odczytuje opis przypadku i prezentuje propozycje uwzględnionych przez grupę działań. Pozostali uczestnicy mogą włączyć się w opracowanie rozwiązań przedstawionych sytuacji. Trener służy poradą i uzupełnia wypowiedzi uczestników. Pytania po-

mocnicze (kierowane do wszystkich uczestników podczas omawiania studium przypadku):

Grupa 1 – Doradztwo zawodowe

1. Jakiej pomocy należy udzielić Joasi?
2. W jakiej dziedzinie powinna szkolić się Joasia?
3. Jak pomóc dziewczynce w zdiagnozowaniu jej predyspozycji i uzdolnień?

Grupa 2 – Choroba przewlekła – zespół Tourette'a (zespół tików ruchowych i głosowych)⁴

1. Jakimi formami pomocy powinien być objęty Michał? Z kim wychowawca powinien się skonsultować?
2. Gdzie chłopiec powinien się udać?
3. Jak pracować z dzieckiem z zespołem tików?

Grupa 3 – Nadużywanie alkoholu, ryzyko uzależnienia

1. Jaką pomoc można zorganizować dla Aleksandra?
2. Co może zrobić wychowawca klasy?
3. Jakim badaniom powinien zostać poddany chłopiec?
4. Jakie środki zaradcze należy podjąć, aby sytuacja nie uległa pogorszeniu?

Trener powinien zwrócić uwagę uczestników na to, że zarówno przypadek drugi, jak i trzeci wymaga stworzenia przez dyrektora szkoły specjalnych zespołów planujących objęcie ucznia pomocą psychologiczną. W sytuacji drugiej dziecko powinno zostać zbadane przez lekarza specjalistę (neurologa) oraz przez psychologa. O sytuacji dziecka opisywanego przez grupę trzecią powinien dowiedzieć się kurator sądowy, sprawujący opiekę nad rodziną.

⁴ Opis przypadku zainspirowany książką L.M. Kutscher, T. Attwood, R.R. Wolff, *Dzieci z zaburzeniami łączonymi. ADHD, trudności w nauce, zespół Aspergera, zespół Tourette'a, depresja dwubiegunowa i inne zaburzenia*, Wydawnictwo K.E. Liber, Warszawa 2007.

Na zakończenie spotkania należy zapytać studentów o uwagi i refleksje. Spotkanie to kończy blok warsztatowy poświęcony współpracy nauczyciela z rodzicami oraz z psychologiem czy poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Trener może poprosić studentów, by ocenili, czego dowiedzieli się na zajęciach w tym bloku warsztatowym oraz czy wykonywane ćwiczenia pomogły im przygotować się do pracy wychowawcy.

Na koniec można zadać studentom pytanie, z jakimi instytucjami (oprócz poradni) może współdziałać szkoła w celu zapewnienia dzieciom jak najlepszych warunków do rozwoju.

**3. Sposoby
aktywizowania
i motywowania
uczniów poza
szkolnym
planem lekcji**

3.1. Różne formy zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych

Podczas tego spotkania młodzież powinna dowiedzieć się o tym, jak ważną funkcję pełnią zajęcia dodatkowe i sposób spędzania przez uczniów czasu wolnego. Warto, by studenci poznali różne formy zajęć pozalekcyjnych (a także pozaszkolnych) oraz by dowiedzieli się, jakie zajęcia są dla młodzieży najbardziej atrakcyjne i wartościowe, jak planować ich organizację w szkole oraz jak pomóc uczniom w wyborze odpowiednich dla nich zajęć poza szkołą. To spotkanie ma na celu przygotowanie studentów do motywowania i aktywizowania uczniów, do wspierania i rozwijania ich zainteresowań.

W trakcie spotkania należy poruszyć również temat wolontariatu oraz sposobów zachęcenia młodzieży do udziału w tej formie aktywności społecznej. Zaleca się także omówienie celów zorganizowanych wyjazdów szkolnych, zasad zapewniania bezpieczeństwa podczas wycieczek oraz zasad dokumentowania wyjazdów.

Ćwiczenie 16. Planujemy zajęcia dla uczniów

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Zwiększenie wiedzy uczestników na temat form zajęć pozaszkolnych oraz pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży; wdrażanie studentów do planowania i organizowania zajęć pozalekcyjnych; pobudzanie twórczego myślenia uczestników.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy. Każda grupa zastanawia się, jakie zajęcia pozalekcyjne można zaproponować dzieciom uczącym się w szkole podstawowej oraz dzieciom w gimnazjum. Grupy dostają odrębne polecenia – każda z nich planuje inne tematy zajęć dla dzieci:

1. grupa 1 – zajęcia sportowe i praktyczne,
2. grupa 2 – artystyczne i społeczne,
3. grupa 3 – zajęcia pogłębiające wiedzę i zajęcia językowe.

Po zakończeniu prac (po około 15 minutach) grupy przedstawiają swoje koncepcje (tematy, plany itp.) zajęć oraz zaznaczają, które zajęcia można zorganizować dla dzieci uczęszczających do szkół podstawowych, a które dla dzieci w wieku gimnazjalnym. Pozostali studenci również mogą dodawać własne pomysły. Wszyscy przysłuchujący się uczestnicy oceniają, czy pomysły na zajęcia są atrakcyjne oraz dopasowane do potrzeb i do fazy rozwojowej dzieci.

Ćwiczenie 17. Jedziemy na wycieczkę!

Czas ćwiczenia: około 50 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z formą organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży; poznanie przez uczestników zasad organizowania wyjazdów szkolnych; doskonalenie kompetencji organizacyjnych przyszłych nauczycieli.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Zadaniem studentów w trakcie tego ćwiczenia jest zaplanowanie wycieczki szkolnej. Zaleca się podział uczestników na dwie pięcioosobowe grupy. Grupa pierwsza organizuje wycieczkę dla ostatniej klasy szkoły podstawowej, zaś grupa druga dla ostatniej klasy gimnazjum. Trener przypomina,

o jakich zasadach bezpieczeństwa należy pamiętać przy planowaniu wyjazdów szkolnych dla grup zorganizowanych. Warto zachęcać uczestników do wyboru interesujących, ale mniej znanych miejsc w Polsce (zaleca się, aby nie była to Warszawa, Kraków czy Zakopane). Obie grupy muszą uwzględnić w swoim planie następujące punkty:

1. miejsce wyjazdu (oraz przyczyny wyboru danego miejsca),
2. cele wycieczki,
3. sposoby spędzania czasu przez dzieci i młodzież na wycieczce,
4. liczbę opiekunów i ich obowiązki,
5. dojazd do miejsca docelowego,
6. sposób udokumentowania wyjazdu.

Następnie grupy prezentują projekty wycieczek. Należy zadbać o to, aby miały one walory edukacyjne, nie tylko rozrywkowe. Na kolejnym etapie ćwiczenia trener prosi studentów, aby zareklamowali projekt wycieczki uczniom i ich rodzicom. Grupy chwilę zastanawiają się nad sposobem zachęcenia dzieci do udziału w wyjeździe, a także sposobem przekonania rodziców do wyrażenia zgody na udział dziecka w wycieczce. Następnie na forum prezentują, jak przedstawić temat zainteresowanym stronom. Odbywa się wspólna dyskusja, dotycząca sposobów wskazania uczniom i rodzicom korzyści z wyjazdu. Dodatkowe pytania dla studentów:

1. W jaki sposób ustalić zasady obowiązujące uczestników wycieczki?
2. Jak wybrać kierownika wycieczki?
3. Co trzeba wziąć pod uwagę, planując czas wolny dla dzieci?
4. Jak opracować cele wyjazdu?
5. Gdzie trzeba się udać, jeżeli do obsługi wycieczki potrzebny jest przewodnik czy pilot?
6. Jak przygotować uczniów do udziału w wycieczce?

Warto zwrócić uwagę studentów na to, jak wygląda i na czym polega praca opiekuna na wycieczce oraz jakie niezbędne cechy musi posiadać nauczyciel, by mógł przejąć odpowiedzialność za grupę podczas wyjazdu. Na koniec można porozmawiać o plusach i minusach organizowania wyjazdów szkolnych.

Ćwiczenie 18. Wolontariat, czyli co nam daje pomaganie

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Nabycie przez studentów umiejętności motywowania uczniów; zapoznanie uczestników z wolontariatem jako formą aktywności społecznej uczniów.

Potrzebne materiały: kartony A3, kredki, mazaki, flamastry itp.

Przebieg ćwiczenia:

Trener zapoznaje studentów z formą działalności społecznej, jaką jest wolontariat. Kwestie do przedyskutowania z uczestnikami:

1. Dlaczego warto zachęcać uczniów do wolontariatu?
2. Jak należy to robić?
3. Kto może stać się wolontariuszem?
4. Jakie kwalifikacje powinien posiadać wolontariusz?
5. W jaki sposób wolontariusze mogą czerpać satysfakcję z pracy?
6. Jaki akt prawny reguluje pracę wolontariuszy?
7. Jak tworzyć Szkolne Kluby Wolontariuszy?
8. Gdzie szukać informacji o centrach wolontariatu w naszym kraju, o organizacjach, które w Polsce i Europie zajmują się wolontariatem?
9. Kto ponosi odpowiedzialność za wolontariusza?
10. Komu można pomagać w ramach tej formy aktywności?

Na kolejnym etapie ćwiczenia trener dzieli studentów na trzy grupy. Zadaniem grup jest stworzenie plakatu dla uczniów, reklamującego wolontariat jako formę pomagania innym – można zareklamować ideę wolontariatu bądź też konkretny projekt, skierowany do określonego odbiorcy. Plakat powinien zaciekawiać uczniów zarówno dzięki formie, jak i treści, a także powinien zachęcić do udziału w takiej aktywności. Po około 10 minutach grupy prezentują plakaty i komentują prace pozostałych zespołów. Uczestnicy wraz z trenerem zastanawiają się, czy przesłanie plakatu dotrze do dzieci i młodzieży, czy okaże się skuteczne. Na koniec studenci mogą podzielić się własnymi doświadczeniami z pracą w ramach wolontariatu (w szkole, podczas studiów itp.).

Na zakończenie spotkania uczestnicy dzielą się uwagami i refleksjami – jest to też czas na udzielanie odpowiedzi na ewentualne pytania uczestników, dotyczące organizowania uczniom zajęć pozalekcyjnych (czy też pozaszkolnych). Warto poprosić studentów o porównanie obecnie dostępnej oferty zajęć z ofertą z czasów, gdy oni pobierali naukę w szkołach – o wskazanie tego, co się zmieniło i czy dokonaną zmianę można jednoznacznie ocenić jako pozytywną.

3.2. Międzynarodowy aspekt nauczania w codziennej praktyce szkolnej

Podczas tego spotkania studenci dowiedzą się, że dążenie do aktywizowania dzieci i młodzieży, do urozmaicenia zajęć szkolnych może polegać między innymi na angażowaniu uczniów w międzynarodowe projekty oraz na nawiązywaniu współpracy ze szkołami z innych krajów (na przykład w ramach programu Comenius czy Leonardo da Vinci). Takie aspekty nauczania z pewnością okażą się interesujące zarówno dla

uczniów, jak i dla nauczycieli. W trakcie spotkania studenci powinni zapoznać się z możliwościami współpracy z innymi krajami, ze sposobami organizowania międzynarodowych wymian itp. Trener może też poinformować uczestników o korzyściach z podejmowania działań edukacyjnych o międzynarodowym charakterze. Jest to szczególnie ważne dla studentów filologii angielskiej i rosyjskiej, biorących udział w warsztatach.

Ćwiczenie 19. Cechy „międzynarodowego” nauczyciela

Czas ćwiczenia: około 25 minut.

Cele ćwiczenia:

Pobudzanie twórczego myślenia studentów; zwiększenie wiedzy uczestników na temat predyspozycji nauczyciela, umożliwiających nawiązanie międzynarodowej współpracy.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi studentów o wskazanie tych cech nauczyciela, które ułatwią mu udział w międzynarodowej współpracy z uczniami i nauczycielami oraz pozwolą zaangażować uczniów w taką formę współdziałania. Studenci wymieniają też cechy, które mogą uniemożliwić dydaktykowi nawiązanie ponadnarodowej współpracy. Do tych celów można wykorzystać tabelkę znajdującą się w załączniku. Uczestnicy mogą pracować w dwóch/trzech grupach i zaprezentować wskazane przez siebie cechy na forum, uzasadniając swój wybór. Warto zasugerować studentom, aby w swoich pomysłach nie ograniczali się do kompetencji językowych, gwarantujących zrozumienie i przekazanie informacji w obcym języku. Uczestnicy powinni także uwzględnić inne kompetencje – osobiste, przedsiębiorcze czy organizacyjne.

Ćwiczenie 20. Szkoły i klasy dwujęzyczne

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów ze specyfiką pracy w szkołach i klasach dwujęzycznych, Uświadomienie uczestnikom korzyści, jakie wynikają dla uczniów z nauki w takich szkołach czy oddziałach.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prowadzi z uczestnikami dyskusję na temat zakładania szkół i klas dwujęzycznych. Pytania pomocnicze:

1. Czy studenci znają przykłady szkół posiadających klasy dwujęzyczne?
2. Na czym polega wprowadzanie dwujęzyczności do klas?
3. Ile godzin języka obcego powinno się proponować klasom dwujęzycznym?
4. Czy wszystkie przedmioty (w takich klasach) powinny być nauczane w językach obcych? Których przedmiotów nie powinno to dotyczyć?
5. Kto powinien nauczać w takich szkołach i klasach?
6. W jakie dodatkowe przedsięwzięcia można zaangażować uczniów klas dwujęzycznych?
7. Jakie wyróżniamy cele dwujęzycznego nauczania?
8. Jak sprawić, by nauka w takich oddziałach gwarantowała nie tylko dobre przygotowanie językowe, ale także wiedzę przedmiotową?

Na kolejnym etapie ćwiczenia zaleca się wskazywanie przez studentów korzyści, jakie wynikają dla uczniów z pobierania nauki w szkołach podstawowych czy gimnazjach, posiadających oddziały dwujęzyczne.

ne. Aby zaangażować uczestników oraz zwiększyć ich kreatywność, proponuje się, by studenci pracowali najpierw samodzielnie lub w parach – spisywali na kartkach papieru korzyści z dwujęzycznego nauczania. Następnie prosi się, aby każdy uczestnik wskazał JEDNĄ korzyść. Uwaga: korzyści nie mogą się powtarzać, studenci powinni przywoływać korzyści, które nie pojawiały się we wcześniejszych wypowiedziach. Na koniec warto spytać, czy w miejscach zamieszkania studentów zakłada się oddziały dwujęzyczne, czy cieszą się one renomą oraz czy dobrze przygotowują do udziału w życiu wielokulturowego społeczeństwa.

Ćwiczenie 21. Chodź, pokażę ci moją szkołę i moje miasto

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Przygotowanie studentów do uczestnictwa w międzynarodowej współpracy szkół; doskonalenie kompetencji organizacyjnych uczestników zajęć; uświadomienie korzyści płynących z międzynarodowej współpracy.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

W tym ćwiczeniu studenci będą odgrywać role nauczycieli gimnazjum. Trener dzieli uczestników na trzy grupy. Polecenie dla wszystkich grup jest wspólne:

„Pracujecie w gimnazjum, które nawiązało międzynarodową współpracę ze szkołą w Moskwie. W ramach tej współpracy planuje się międzynarodową wymianę uczniów (20 osób). Najpierw w wymianie uczestniczą uczniowie z Rosji. Zdecydowano, że grupa 20 osób (z dwoma opiekunami) przyjedzie do Waszego miasta na tydzień. Waszym zadaniem jest

zaplanować, jak przyjąć gości z Moskwy i jak zorganizować im pobyt w Polsce, w jaki sposób pokazać im:

1. działalność waszej szkoły i jej specyfikę,
2. wasze miasto i jego zabytki.

Podczas wizyty obcojęzycznych gości zamierzacie także jak najwięcej dowiedzieć się o ich języku, kulturze i zwyczajach – jak można to osiągnąć? Jak nawiązać kontakty, które przerodzą się w trwałą współpracę? Jak kierować działaniami uczniów? Jak zachęcać uczniów do serdecznego przyjęcia gimnazjalistów spoza granic Polski?”

Do studentów należy wybór miasta, w którym mieści się gimnazjum. Uczestnicy planują tygodniowy pobyt Rosjan oraz proponowane atrakcje, odpowiadają też na dodatkowe pytania zawarte w poleceniu. Plan pobytu oraz związane z nim pomysły grupy zapisują na kartkach papieru, aby później przedstawić je pozostałym uczestnikom. Trener komentuje prace grup oraz prezentowane przez nie koncepcje.

Na zakończenie spotkania trener prosi o uwagi i refleksje uczestników. Warto zadać studentom pytanie, w jakim stopniu międzynarodowa współpraca z innymi szkołami przyczyni się do wzbogacenia szkolnej oferty skierowanej do dzieci i młodzieży. Można też zapytać uczestników, czy wiedzą, jakie działania Unii Europejskiej wspierają edukację o charakterze międzynarodowym.

**4. Doskonalenie
zawodowe oraz
ewaluacja pracy
nauczyciela**

4.1. Awans zawodowy i alternatywne formy kariery nauczycielskiej

Podczas tego spotkania przyszli nauczyciele powinni zapoznać się z kolejnymi stopniami awansu zawodowego, ze sposobem awansowania oraz z zasadami tworzenia wymaganej dokumentacji. Po spotkaniu studenci powinni również orientować się w przepisach prawa oświatowego, regulujących sprawy związane z awansem zawodowym. Zadaniem trenera jest ponadto uświadomienie studentom kwalifikacji, które są niezbędne do osiągnięcia kolejnych stopni awansu.

Następny ważny temat poruszany w tej części warsztatów to alternatywne formy kariery nauczycielskiej. Młodzi ludzie powinni zyskać wiedzę, w jakich miejscach – poza szkołą – mogą poszukiwać zatrudnienia. Jest to szczególnie ważne w kontekście sytuacji panującej obecnie na polskim rynku pracy. Likwidacja szkół w województwie lubelskim, a także na obszarze całej Polski, niż demograficzny, łączenie placówek oświatowych – to tylko niektóre problemy utrudniające przyszłym nauczycielom (w tym także studentom Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Zamościu), znalezienie pracy w zawodzie. Studenci muszą uświadomić sobie znaczenie elastyczności i mobilności, aby właściwie zaplanować karierę zawodową i zwiększyć swoje szanse na rynku pracy. Trener powinien zapoznać młodzież z „zawodami przyszłości” w branży edukacyjnej.

Ćwiczenie 22. Awans zawodowy – nie taki diabeł straszny

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Zapoznanie studentów z kolejnymi stopniami awansu zawodowego; wdrożenie uczestników do planowania kariery zawodowej.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener sprawdza wiedzę studentów dotyczącą kolejnych stopni awansu zawodowego. W tym celu proponuje się pracę w parach, przy wykorzystaniu kart pracy dla uczestników. W kartach pracy umieszczono tabelę, która zbierze najważniejsze informacje na temat:

1. czasu rozpoczęcia i zakończenia stażu,
2. koniecznej do zgromadzenia dokumentacji,
3. przepisów prawnych regulujących kwestię awansu,
4. możliwości skrócenia stażu,
5. sposobu oceniania dorobku nauczyciela i przyznawania awansu,
6. obowiązków nauczycieli starających się o uzyskanie określonego stopnia awansu.

Po wypełnieniu przez studentów kart pracy należy omówić na forum treści związane z nauczycielskim awansem. Trener odpowiada na ewentualne pytania uczestników, doprecyzowuje niejasne treści, rozwiewa wątpliwości. Można zapytać studentów o ich zdanie na temat systemu awansowania w oświacie – czy obecny system jest prawidłowy? Czy motywuje nauczycieli do coraz lepszej pracy w zawodzie i do nabywania nowych umiejętności? Co należałoby zmienić? Czy czas trwania stażu na poszczególne stopnie został dobrze oszacowany? Jak motywować nauczycieli, którzy osiągnęli najwyższy stopień awansu zawodowego?

Ćwiczenie 23. Rozwijanie kompetencji na potrzeby awansu zawodowego

Czas ćwiczenia: około 1 godziny.

Cele ćwiczenia:

Wdrożenie studentów do podnoszenia kwalifikacji; przygotowanie do osiągnięcia stopnia stażysty; doskonalenie umiejętności planowania.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener informuje studentów, że ćwiczenie to może okazać się dla nich pomocą w uzyskaniu pierwszego stopnia awansu zawodowego (nauczyciela kontraktowego). Prowadzący prosi, aby uczestnicy (indywidualnie) zaplanowali działania, jakie mogą podjąć, aby doskonalili swoje kompetencje oraz otrzymać stopień nauczyciela kontraktowego. Działania powinny być planowane na cały okres stażu, czyli na dziewięć miesięcy, powinny również dotyczyć tego przedmiotu, w którym specjalizują się studenci. Można do tego celu wykorzystać karty pracy znajdujące się w załączniku. Karty uwzględniają doskonalenie kompetencji dydaktycznych, wychowawczych, językowych, a także wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej na lekcjach, nawiązywanie współpracy z rodzicami uczniów i instytucjami wspomagającymi pracę szkoły, a ponadto planowanie i dokumentowanie zajęć. Studenci zapisują również, jakiego wsparcia w zakresie rozwoju wspomnianych kompetencji oczekują od szkoły i nie tylko (np. od dyrektora, innych nauczycieli, wydawnictw edukacyjnych itp.).

Po wykonaniu ćwiczenia trener prosi studentów o zaprezentowanie na forum swoich pomysłów i czuwa nad tym, aby ich propozycje były szczegółowo i konkretnie sformułowane. Na przykład jeśli będzie mowa o stosowaniu na zajęciach technologii informacyjno-komunikacyjnej, nie wystarczy napisać o wykorzystywaniu komputera i Internetu na lekcji danego przedmiotu, trzeba podać konkretny przykład ich wykorzystania. Jeżeli uczestnicy zawrą w kartach pracy informację o ukończeniu kursów z danej dziedziny, należy dopytać o preferowaną tematykę kursu itp. Można posłużyć się umieszczonymi poniżej przykładami w celu udzielenia uczestnikom jasnej instrukcji.

Przykłady doskonalenia kompetencji (dla nauczyciela języka polskiego):

1. dydaktycznych – opracowywanie własnych pomocy dydaktycznych; lektura najnowszych pozycji literatury polskiej oraz publikacji metodycznych, udział w warsztatach pisarskich oraz w szkoleniu *Metoda projektu na języku polskim – oswajamy literaturę i gramatykę*;
2. wychowawczych – prowadzenie zajęć z przeciwdziałania agresji; współpraca z osobą pełniącą obowiązki opiekuna stażu, zapoznawanie się z literaturą dotyczącą wychowania młodzieży, udział w szkoleniu na temat barier komunikacyjnych;
3. językowych – zapisanie się na kurs języka angielskiego biznesowego;
4. stosowanie na zajęciach technologii informacyjno-komunikacyjnej – wykorzystanie komputera do pokazu reprodukcji malarstwa impresjonistycznego na lekcji poświęconej wierszom Kazimierza Przerwy-Tetmajera, omawianie biografii autorów dzieł przy pomocy prezentacji wykonanych w programie Microsoft PowerPoint;
5. planowanie i dokumentowanie zajęć – opracowanie własnych scenariuszy lekcji prowadzonych przy wykorzystaniu metody dramy, codzienne uzupełnianie dziennika elektronicznego;
6. współpraca z rodzicami uczniów i instytucjami wspomagającymi pracę szkoły – ustalenie cotygodniowych konsultacji dla rodziców, odbywanie wizyt w poradni psychologiczno-pedagogicznej, zorganizowanie w bibliotece rejonowej spotkania autorskiego Małgorzaty Musierowicz dla uczniów szkoły podstawowej i nie tylko, zaproszenie psychologa do poprowadzenia lekcji na temat rozwiązywania konfliktów w klasie.

Na zakończenie warto przyjrzeć się pracom studentów i wyciągnąć z nich wnioski. Pytania pomocne w końcowej analizie:

1. Które formy doskonalenia kompetencji na potrzeby awansu okazały się najbardziej popularne?
2. Czy sięgano po innowacyjne pomysły?
3. Czy są one możliwe do zrealizowania?
4. Które kompetencje najłatwiej, a które najtrudniej doskonalić?
5. Czy awans zawodowy stanowi dodatkową motywację dla studentów do rzetelnego przygotowywania się do lekcji?

Ćwiczenie 24. Gdzie mogę pracować w przyszłości?

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Zwiększenie wiedzy studentów na temat szans zatrudnienia absolwentów specjalności nauczycielskiej; przygotowanie studentów do poszukiwania pracy po ukończeniu studiów filologicznych.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Na początku ćwiczenia trener powinien zapytać studentów, gdzie może pracować nauczyciel. Odpowiedź: „w szkole” nie jest wystarczająca – trener skłania studentów do zastanowienia się, w jakich miejscach – poza szkołą – mogą poszukiwać zatrudnienia absolwenci kierunków nauczycielskich. Proponuje się pracę w trzech grupach. Zadaniem każdej grupy jest wypisanie alternatywnych form zatrudnienia dla nauczycieli.

Grupa 1 – dla nauczycieli języka polskiego

Grupa 2 – dla nauczycieli języka angielskiego

Grupa 3 – dla nauczycieli języka rosyjskiego

Trener służy radą i pomocą, jednakże studenci powinni pracować nad znalezieniem własnych pomysłów. Po około 10–15 minutach przyszli nauczyciele prezentują swoje pomysły, a trener je omawia. Wszyscy wspólnie zastanawiają się nad alternatywami zatrudnienia dla nauczyciela wiedzy o społeczeństwie. Warto, by studenci poznali następujące możliwości dla osób pracujących w zawodzie nauczyciela:

1. zatrudnienie w bibliotece (po odpowiednim przeszkoleniu) czy też w domu kultury;
2. tworzenie programów nauczania, podręczników, pomocy dydaktycznych itp.;
3. wykonywanie pracy brokera edukacyjnego (w zakresie doradztwa zawodowego);
4. praca w wydawnictwie pedagogicznym;
5. zatrudnienie w zawodzie logopedy (po odpowiednim przeszkoleniu);
6. podjęcie pracy naukowej na uczelni wyższej, prowadzenie badań naukowych;
7. zatrudnienie w zawodzie pedagoga (po odpowiednim przeszkoleniu) itp.;
8. praca jako nauczyciel osób dorosłych, opiekun osoby starszej;
9. zatrudnienie w charakterze coacha – trenera.

Trener powinien również zwrócić uwagę studentów na możliwości zatrudnienia, jakie stwarza technologia informacyjno-komunikacyjna. Należy zapoznać studentów z zawodami związanymi z wykorzystaniem tych technologii (np. dydaktyk medialny, teletutor, mentor multimedialny, ekspert ds. technologii dydaktycznych). Bardzo ważne jest uświadomienie studentom aktualnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi ludzie powinni również odpowiedzieć sobie na pytania dotyczące znaczenia mobilności zawodowej, elastyczności i gotowości do szybkiego przekwalifikowania się.

Inne zagadnienia do dyskusji:

1. Kiedy należy rozpocząć planowanie kariery zawodowej?
2. Kto może pomóc w zaplanowaniu kariery?
3. Co jest najważniejsze, zdaniem studentów, przy wyborze miejsca przyszłego zatrudnienia?
4. Jak poszukiwać pracy w zawodzie?
5. Jak zaprezentować się na rozmowie kwalifikacyjnej?
6. Kiedy należy się przekwalifikować?
7. Jak wykorzystać swoje atuty podczas starania się o pracę?
8. Jakie szanse ma nauczyciel na europejskim rynku pracy?

Na zakończenie spotkania należy poprosić studentów o uwagi i refleksje. Można zapytać o przemyślenia uczestników na temat awansu zawodowego – dlaczego uzyskiwanie kolejnych stopni awansu jest istotne? W jaki sposób osiąganie kolejnych stopni przekłada się na pracę dydaktyczną i wychowawczą z dziećmi i młodzieżą? Jak sprawić, by młodzi dydaktycy, zaangażowani w podnoszenie kompetencji w ramach awansu, nie zapomnieli o właściwych zadaniach nauczyciela i pełnionych przez niego funkcjach? Można również spytać studentów o ich wybór drogi życiowej, o wskazanie momentu, w którym zdecydowali się zostać nauczycielami, jaka jest ich motywacja do pracy w zawodzie, jakie mają predyspozycje do wykonywania tego zawodu i gdzie zamierzają szukać pracy po ukończeniu studiów filologicznych.

4.2. Doskonalenie zawodowe nauczyciela i wychowawcy

Celem tego spotkania jest uświadomienie studentom, iż podnoszenie własnych kompetencji nie powinno odbywać się wyłącznie na potrzeby awansu zawodowego. Nauczyciel, niezależnie od nauczanego przed-

miotu, zobowiązany jest do edukacji ustawicznej – w ciągu całego swojego życia. Dydaktyk powinien doskonalić się, aby lepiej i efektywniej wykonywać zawód, ale także po to, by wzmacniać swoje zasoby i osobisty potencjał, aby nie zaniedbać własnego rozwoju.

W ramach tego spotkania studenci powinni zapoznać się z różnymi (zarówno wewnątrzszkolnymi, jak i pozaszkolnymi) formami i możliwościami doskonalenia zawodowego oraz z instytucjami, które mogą to doskonalenie wspomagać oraz podnosić jakość doksztalcania w zawodzie nauczyciela. Po tym spotkaniu przyszli nauczyciele powinni wiedzieć, gdzie mogą poszukiwać pomocy w zakresie doskonalenia oraz jakie wsparcie muszą otrzymać od placówki oświatowej. Studenci powinni też rozumieć różnicę pomiędzy doksztalcaniem się a doskonaleniem – zgodnie z obowiązującą terminologią.

Zaproponowane poniżej ćwiczenia mogą pomóc studentom w rozwijaniu umiejętności oraz zainspirować młodzież do poszukiwania sposobów zwiększania swoich kompetencji.

Ćwiczenie 25. Ankieta na temat doskonalenia zawodowego

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Zwiększenie wiedzy studentów na temat doskonalenia zawodowego; uświadomienie im konieczności doskonalenia w zawodzie nauczyciela.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

Na początku należy zapoznać studentów z terminami „doksztalcanie” i „doskonalenie zawodowe”, a także wskazać różnicę pomiędzy nimi.

Następnie studenci powinni poznać wewnątrzszkolne i pozaszkolne formy kształcenia i doskonalenia zawodowego. Można je wypracować metodą burzy mózgów (trener służy pomocą i podpowiedzią) oraz zapisać na tablicy, aby w trakcie wykonywania kolejnych ćwiczeń studenci mieli je przed oczami.

W kolejnym etapie ćwiczenia proponuje się pracę indywidualną – wypełnianie ankiety dotyczącej wiedzy i potrzeb studentów w zakresie doskonalenia zawodowego. Po wypełnieniu przez uczestników ankiety należy omówić ją na forum – studenci powinni podzielić się odpowiedziami na pytania zawarte w ankiecie oraz związanymi z nimi refleksjami. Uczestnicy powinni wyciągnąć wnioski z ankiety, spróbować odpowiedzieć na pytania:

1. Jaki stosunek do doskonalenia można zaobserwować na podstawie ankiety?
2. O czym to świadczy?
3. Jak zmienić negatywny stosunek studentów czy nauczycieli do doskonalenia?
4. Jakie formy doskonalenia wybierane są najchętniej?
5. Ile czasu studenci chcą poświęcić na doskonalenie? Czy to – zdaniem uczestników – dużo, czy mało? Czy to wystarczający czas na nabycie nowych umiejętności?
6. Które obszary najbardziej wymagają udoskonalenia?
7. Jak nawiązać kontakt z placówkami wspierającymi doskonalenie zawodowe?

Ćwiczenie 26. Doskonalimy swoje narzędzie pracy – ćwiczenie z emisji głosu⁵

Czas ćwiczenia: około 25–35 minut.

Cele ćwiczenia:

Rozluźnienie aparatu artykulacyjnego; poznanie przydatnych ćwiczeń oddechowych i artykulacyjnych; poznanie sposobów prawidłowego oddychania oraz wydłużenia fazy wydechu; praca nad intonacją.

Potrzebne materiały: książka dla każdego uczestnika, koce, materace lub karimaty.

Przebieg ćwiczenia:

Ćwiczenie to będzie zawierało wiele elementów związanych z emisją głosu. Na początku warto uświadomić studentom, że podstawowe narzędzie pracy nauczyciela to głos – należy o niego dbać, nie przeciążać, pracować nad nim. Można zapytać, czy studenci wiedzą, jaka temperatura powietrza jest najodpowiedniejsza dla głosu (20°C). Następnie proponuje się kilka krótkich ćwiczeń. Przed każdym etapem ćwiczenia trener demonstrowuje uczestnikom sposób jego wykonania. W czasie wykonywania ćwiczenia przez studentów trener sprawdza, czy przyjęli oni dobrą pozycję, czy oddychają przeponowo itd.

Kolejne etapy ćwiczenia – polecenia dla uczestników

1. Stańcie wygodnie, w niewielkim rozkroku, na lekko ugiętych kolanach. Zamknijcie oczy i oddychajcie chwilę swobodnie. Weźcie głęboki wdech nosem i potem powoli wydychajcie powietrze ustami. Powtórzcie tę czynność 10 razy.

⁵ Ćwiczenie inspirowane publikacją M. Przybysz-Piwko, M. Bończykowej (red), *Emisja głosu nauczyciela: wybrane zagadnienia*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2006; a także zestawem ćwiczeń opracowanym przez neurologopedę G. Tarasik, http://www.pedagogium.edu.pl/wyklady/dykcja/emisja_zestaw_cwiczen.pdf [data dostępu: 24.05.2011].

2. Połóżcie się na materacu / kocu / karimacie – na plecach, ręce powinny być ułożone wzdłuż ciała. Na brzuchu umieście książkę. Starajcie się oddychać bardzo głęboko – nie piersiami, lecz przeponą. Wraz z wdechem i wydechem książka leżąca na brzuchu powinna unosić się i opadać. Wykonajcie 10 głębokich wdechów i wydechów.
3. Stańcie wygodnie, w niewielkim rozkroku, na lekko ugiętych kolanach (ta pozycja będzie obowiązywać do końca ćwiczenia). Pomasujcie lekko swoje policzki, szczękę, okolice ust. Następnie na przemian uśmiechajcie się najszerzej jak potraficie bądź układajcie wargi w jak najwęższy dzióbek. Wykonajcie tę czynność 10 razy. Potem otwórzcie kilka razy szeroko usta i po chwili je zamknijcie. Na koniec spróbujcie kilka razy parsknąć jak koń.
4. Poćwiczcie język – spróbujcie dotknąć nim czubka nosa, a potem policzki językiem wszystkie zęby (dotykajcie osobno każdego zęba). Następnie zataczajcie językiem okręgi w przestrzeni między zębami a wewnętrzną stroną warg (w różne strony – kilka razy w lewo i kilka razy w prawo). Zataczanie okręgów językiem można wykonać także na zewnętrznej stronie warg przy szeroko otwartych ustach. Na koniec spróbujcie wykonać kilka ruchów szczęką – w prawo i w lewo – oraz zataczajcie szczęką okręgi w jedną i drugą stronę (np. 10 razy w lewo i 10 razy w prawo).
5. Wyciągnijcie przed siebie prawą dłoń, odwróćcie ją tak, by mieć przed sobą wewnętrzną stronę dłoni. Wyobraźcie sobie, że znajduje się tam piórko. Waszym zadaniem jest dmuchać tak mocno, by zdmuchnąć piórko z dłoni. Wykonajcie to ćwiczenie 10 razy.
6. Teraz znowu połóżcie nacisk na oddech. Starajcie się wziąć głęboki wdech, a później jak najwolniej wydychać powietrze.

Na wydechu spróbujcie syczeć jak wąż: „sssssssss...”. Wykonajcie tę czynność 10 razy.

7. Ten etap będzie bardzo podobny do poprzedniego – znów weźcie głęboki wdech, natomiast na wydechu starajcie się wymawiać głośno swoje imię – najdłużej jak się da bez ponownego zaczerpnięcia powietrza. Powtórzcie to 10 razy.
8. Wymawiajcie na wydechu afirmacje dotyczące głosu, mowy np. „Lubię swój głos”, „Lubię pracować głosem”, „Lubię śpiewać”, „Mój głos ładnie brzmi”, „Lubię zabierać głos”, „Umiem dbać o swój głos”, „Mówię odważnie”, „Głosem wyrażam siebie” itp. Tym razem nie musicie przedłużać wydechu, chodzi o to, by wypowiedzieć te afirmacje z pełnym przekonaniem i jak najgłośniej.
9. Na ostatnim etapie będziecie ćwiczyć intonację. Waszym zadaniem będzie wypowiedzenie podanych zdań na trzy sposoby: jako zdania oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe.

Przykład:

Pająk spaceruje po suficie.

Pająk spaceruje po suficie?

Pająk spaceruje po suficie!

Zdania do wykorzystania:

Pociąg odchodzi o piętnastej.

W sklepie pachnie świeżymi bułkami.

Wczoraj wiał bardzo silny wiatr.

Miło poleżeć sobie na plaży.

Na koniec należy spytać studentów o wrażenia z wykonywanych etapów ćwiczenia. Które czynności nie sprawiały problemów, a które były męczące?

Większość z opisanych czynności uczestnicy warsztatów mogą wykonywać samodzielnie w domu. Trener może polecić studentom książki, zawierające wiele innych propozycji ćwiczeń artykulacyjnych czy oddechowych. Należy uwrażliwić praktykantów na konieczność pracy nad głosem, uczestniczenia w systematycznych badaniach strun głosowych, dbania o profilaktykę chorób związanych z narządami mowy.

Ćwiczenie 27. Uczymy się radzić sobie ze stresem

Czas ćwiczenia: około 45 minut.

Cele ćwiczenia:

Zwiększenie wiedzy studentów na temat radzenia sobie ze stresem; przygotowanie uczestników do pracy dydaktycznej i wychowawczej; zapoznanie studentów z sytuacjami, które mogą mieć miejsce w szkole.

Potrzebne materiały: karty pracy dla uczestników, długopisy lub mazaki, kartki papieru.

Przebieg ćwiczenia:

Trener uświadamia studentom, jak ważne jest doskonalenie kompetencji osobistych w zawodzie nauczyciela. Bardzo istotnym zagadnieniem dla każdego dydaktyka powinno być radzenie sobie ze stresem. Stres wiąże się z pracą z innymi ludźmi – uczniami, ich rodzicami czy opiekunami, współpracownikami, dyrektorem placówki. Dlatego nauczyciele muszą nieustannie uczyć się radzenia sobie z otaczającymi ich stresorami – sytuacjami i czynnikami stresogennymi. W tym ćwiczeniu studenci będą pracowali w czterech grupach. Każda grupa otrzyma kartę z opisaną trudną

sytuacją w zawodzie nauczyciela (karty znajdują się w załączniku). Zadaniem grupy będzie znalezienie sposobu rozwiązania tej sytuacji, a przede wszystkim – sposobu poradzenia sobie z towarzyszącym jej stresem. Uczestnicy mogą zapisać pomysły na kartkach. W kolejnym etapie ćwiczenia przedstawiciele grup odczytują opisy sytuacji, nad którymi pracowali, a następnie podają sposoby rozładowania spowodowanego nimi stresu. Pozostałe grupy mogą dodawać własne pomysły.

Dodatkowe pytania do zadania podczas omawiania konkretnych sytuacji:

Sytuacja 1. Przygotowanie szkolnej uroczystości

1. Jak najlepiej przygotować się do uroczystości?
2. Jak poradzić sobie ze stresem związanym z wystąpieniami publicznymi?
3. Jak opanować stres w trakcie uroczystości?
4. Jak opanować stres w trakcie wywiadu dla prasy?
5. Kogo można poprosić o pomoc?
6. Jak zmotywować klasę do pracy?
7. Jak wykorzystać swoje atuty w przygotowaniu przedsięwzięcia?

Sytuacja 2. Staranie się o uzyskanie kolejnego stopnia awansu zawodowego

1. Jak poradzić sobie z paraliżującym stresem i negatywnymi emocjami?
2. Jak się przygotować do rozmowy?
3. Jak się zachowywać podczas rozmowy z komisją?
4. Jak wykorzystać swoje atuty?
5. Czy należałoby skorzystać z pomocy specjalisty? Gdzie można się udać w tym celu?

Sytuacja 3. Konflikt z jednym z nauczycieli w szkole

1. Jak poradzić sobie ze stresem wywołanym konfliktem? Jak wrócić do normalnego trybu życia?

2. Jak znaleźć wyjście z sytuacji?
3. Jak sprawić, by konflikty nie powodowały tak silnej reakcji stresowej?
4. Kogo można poprosić o pomoc?
5. Jak zachowywać się w obecności wspomnianego nauczyciela matematyki?

Sytuacja 4. Problem z roszczeniowym i agresywnym rodzicem ucznia

1. Jak poradzić sobie ze stresem i negatywnymi myślami? Jaka strategię radzenia przyjąć?
2. Kogo można poprosić o pomoc?
3. Jak zachowywać się w kontaktach z agresywnym rodzicem?
4. Jak rozmawiać o tej sprawie z dyrektorem?
5. Jak pomóc chłopcu chorującemu na depresję?
6. Jak walczyć ze stresem w kontaktach z rodzicami uczniów?

Uwaga: trener musi czuwać nad rekomendowaniem takich sposobów rozwiązań, które koncentrują się na problemie, reprezentują zadaniowe strategie radzenia sobie lub angażują procesy poznawcze w celu dokonania zmiany znaczenia sytuacji. Nie powinno się polecać strategii skoncentrowanych tylko na emocjach. Na koniec warto zachęcić studentów do poszukiwania własnych sposobów walki ze stresem i rozładowania napięcia płynącego z różnych trudnych sytuacji, mających miejsce w szkole.

Na zakończenie spotkania należy spytać studentów o uwagi i refleksje. Można zadać pytanie, czy to spotkanie zmieniło stosunek uczestników do doskonalenia w zawodzie nauczyciela. Warto również dopytać, czy ćwiczenia dotyczące emisji głosu oraz radzenia sobie ze stresem odpowiadają (zdaniem studentów) potrzebom nauczycieli w zakresie podnoszenia osobistych kompetencji. Na sam koniec można zaproponować dyskusję o sposobach motywowania się do nabywania nowych umiejętności.

4.3. Ewaluacja pracy ucznia i nauczyciela

W trakcie spotkania uczestnicy powinni zapoznać się ze sposobami przeprowadzania nadzoru pedagogicznego w szkołach. Warto poinformować studentów o wizytacjach osób zewnętrznych oraz hospitacjach dyrektorów placówek oświatowych. Młodzi ludzie muszą dowiedzieć się, na czym dokładnie polega nadzór pedagogiczny i jaką funkcję pełni w ewaluacji pracy szkoły. Uczestnicy powinni poznać wszystkie dostępne formy i metody oceny pracy nauczyciela. Do zadań trenera należy jednak zachęcanie przyszłych nauczycieli do autoewaluacji podejmowanych przez nich działań dydaktycznych i wychowawczych, do analizy własnej pracy i wyciągania wniosków z popełnianych błędów. Trener musi uczulić studentów na aspekty, które trzeba poddawać ewaluacji. Przede wszystkim jednak studenci powinni uświadomić sobie znaczenie autoewaluacji dla efektywnej pracy oraz indywidualizowania działań wobec poszczególnych uczniów.

Drugi ważny temat poruszany w trakcie tego spotkania to ocenianie uczniów przez nauczycieli. Należy wypracować ze studentami zasady pomiaru osiągnięć i postępów wychowanków, zwracać uwagę na potrzebę konsekwentnego stosowania tych zasad oraz przekazywania uczniom informacji zwrotnej. Zaproponowane poniżej ćwiczenia dotyczą przede wszystkim autoewaluacji pracy nauczycieli.

Ćwiczenie 28. Przeprowadzamy wizytację w szkole

Czas ćwiczenia: około 35 minut.

Cele ćwiczenia:

Uwrażliwienie studentów na konieczność dokonywania ewaluacji własnej pracy; skłonienie uczestników do refleksji nad aspektami pracy nauczyciela, które powinny podlegać ocenie.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli studentów na trzy grupy. Wszystkie grupy otrzymują to samo polecenie: „Wyobraźcie sobie, że przychodzicie do szkoły z wizytacją i waszym zadaniem jest ocenienie pracy danego nauczyciela. Oprócz konsultacji z dyrekcją i obserwacji lekcji prowadzonych przez nauczyciela chcecie przeprowadzić z nim rozmowę na temat wykonywanych przez niego obowiązków zawodowych. Jakie pytania byłyby pomocne w rzetelnej ocenie pracy oraz rozwoju zawodowego tego nauczyciela? Spiszcie pytania na kartkach. Możecie też zaznaczyć przy pytaniach, które odpowiedzi można uznać za pozytywne, a które za negatywne – czyli świadczące korzystnie bądź niekorzystnie o danym nauczycielu”.

W kolejnym etapie ćwiczenia grupy prezentują pytania, które chciałyby zadać ocenianemu nauczycielowi (warto również dokonać analizy, czy pytania są podobne, czy też grupy zwróciły uwagę na inne aspekty pracy nauczyciela). Trener czuwa nad tym, aby zostały poruszone wszystkie aspekty pracy dydaktyka i wychowawcy. W szczególności trzeba zwrócić uwagę na konieczność zadania pytań o:

1. zgodność nauczanych treści z programem nauczania;
2. stosowane w pracy metody;
3. rozwiązywanie problemów wychowawczych;
4. relację nauczyciela z uczniami;
5. współpracę z rodzicami uczniów, z innymi nauczycielami oraz dyrektorem placówki oświatowej;
6. indywidualizację nauczania oraz rozbudzanie aspiracji uczniów;
7. atrakcyjność prowadzonych dla uczniów zajęć;
8. przeznaczenie „godzin karcianych”;
9. doskonalenie zawodowe nauczyciela i plan rozwoju zawodowego.

Ćwiczenie 29. Ankiety dla nauczycieli

Czas ćwiczenia: około 40 minut.

Cele ćwiczenia:

Kształcenie wśród przyszłych nauczycieli umiejętności autoewaluacji; zwiększanie kompetencji prakseologicznych uczestników.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Przebieg ćwiczenia:

To ćwiczenie kontynuuje temat ewaluacji pracy nauczyciela. Studenci, przy pomocy trenera, układają wzory ankiet, które mogą posłużyć nauczycielom do oceny własnej pracy. Uczestnicy pracują w dwóch grupach. Pierwsza grupa tworzy ankietę autoewaluacyjną dla nauczycieli gimnazjum, dotyczącą prowadzonych przez nich dodatkowych zajęć dydaktycznych lub wychowawczych, organizowanych w ramach „godzin karcianych”. Druga grupa konstruuje ankietę dla nauczycieli szkoły podstawowej, odnoszącą się do nawiązywania przez nich współpracy z rodzicami / opiekunami prawnymi uczniów. Grupy mają za zadanie opracować 10 pytań ankietowych oraz instrukcji do pytań. Następnie grupy prezentują stworzone ankiety. Trener czuwa nad ich zawartością merytoryczną. W ankiecie przedstawianej przez grupę pierwszą nie powinno zabraknąć pytań o:

1. typ prowadzonych zajęć (wyrównawcze, wychowawcze, poszerzające zainteresowania, przygotowujące do egzaminu itp.);
2. kompetencje kształcone na zajęciach;
3. indywidualizację nauczania na zajęciach;
4. współpracę z innymi nauczycielami w ramach zajęć;
5. mocne i słabe strony zajęć;
6. efekty konkretnych działań;
7. sposoby sprawdzania efektów działań;

8. przygotowywanie się do zajęć;
9. udział uczniów w oferowanych zajęciach, zainteresowanie tematem itp.

W ankiecie prezentowanej przez grupę drugą powinny się pojawić pytania o:

1. sposób kontaktowania się z rodzicami,
2. częstotliwość kontaktów z rodzicami/opiekunami,
3. prowadzenie zebrań z rodzicami,
4. proponowanie rodzicom dodatkowych konsultacji,
5. współdziałanie z rodzicami w celu rozwiązania problemów wychowawczych,
6. znajomość sytuacji rodzinnej dzieci z klasy wychowawczej,
7. udział rodziców z klasy wychowawczej w życiu szkoły i klasy,
8. korespondowanie z rodzicami przy wykorzystaniu dziennika elektronicznego,
9. efekty działań podjętych wspólnie z rodzicami itp.

Na koniec warto uświadomić studentom celowość tworzenia przez nauczycieli tego typu ankiet i udzielania szczerych odpowiedzi (stanowią one narzędzie do analizy metod pracy, pozwalają przyjrzeć się efektom działań, sugerują konieczność wprowadzenia zmian itp.). Należy zaznaczyć, że w wielu szkołach wypełnianie ankiet autoewaluacji może być obowiązkiem dydaktyków i wpływać na ocenę pracy nauczyciela przez dyrektora placówki oświatowej.

Ćwiczenie 30. Oswajamy ocenianie

Czas ćwiczenia: około 50 minut.

Cele ćwiczenia:

Poznanie przez studentów sposobów oceniania uczniów; sformułowanie przez uczestników zasad właściwego oceniania; zapoznanie się przy-

szłych nauczycieli z funkcjami oceniania w szkole; analiza zalet i wad szkolnego oceniania.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Przebieg ćwiczenia:

To ćwiczenie koncentruje się na ewaluacji pracy ucznia. Na początek proponuje się studentom dyskusję na temat sposobów oceniania uczniów w szkole podstawowej i gimnazjum. Mimo że uczestnicy warsztatów po ukończeniu studiów licencyjnych nie uzyskują uprawnień do nauczania w liceach czy technikach, można również nawiązać do sposobów oceniania w szkołach ponadgimnazjalnych.

Warto poprosić przyszłych nauczycieli o zastanowienie się nad funkcjami szkolnej oceny – można wypisać je na tablicy. Następnie odbywa się dyskusja na temat korzyści płynących z oceniania i jego celów. Studenci wskazują wady i zalety szkolnego oceniania.

W kolejnym etapie ćwiczenia trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadaniem pierwszej grupy jest zastanowienie się nad popełnianymi często przez nauczycieli błędami w ocenianiu, a zatem – czego dydaktyk musi unikać, oceniając postępy ucznia. Studenci spisują przykłady błędów na kartce. Mogą opierać się na własnych doświadczeniach z czasów szkolnych, na zasłyszanych historiach itp. Druga grupa zastanawia się nad tym, jak powinno się dokonywać pomiaru osiągnięć ucznia. Członkowie tej grupy konstruują zasady sprawiedliwego oceniania uczniów. Po wykonaniu pracy przedstawiciele grup prezentują swoje pomysły. Przy opisywaniu błędów popełnianych przez nauczycieli warto od razu określić, co należy robić, aby uniknąć tych błędów, a także jak je naprawić. Przy definiowaniu zasad sprawiedliwego oceniania trzeba pamiętać, aby uwrażliwić studentów na konieczność wskazywania osiągnięć uczniów i doceniania pozytywnych aspektów ich nauki i zachowania. Równie istotna jest

informacja zwrotna, udzielana uczniom na temat ich postępów w nauce oraz wszelkich innych spraw. Uczniowie mają prawo do poznania uwarunkowania każdej oceny. Na zakończenie warto (w formie dyskusji, burzy mózgów) zastanowić się nad następującymi kwestiami:

1. Jak poinformować uczniów o otrzymanej przez nich ocenie?
2. Jakie znaczenie ma ocena z zachowania i co powinno mieć na nią wpływ?
3. Jakie funkcje pełnią egzaminy (na koniec szkoły podstawowej i gimnazjum)? Czy są one potrzebne? Czy rzetelnie mierzą wiedzę i umiejętności uczniów? Czy powinny się odbywać w takiej postaci jak obecnie? Co (zdaniem studentów) można by zmienić?

Dobrze jest też poprosić uczestników o uwagi na temat ewaluacji pracy nauczyciela i ucznia. Trener odpowiada na wszelkie pytania studentów związane z tematyką spotkania. Można zapytać, czy stworzone w czasie warsztatu ankiety wydają się studentom przydatne i czy będą chcieli je wykorzystać w przyszłej pracy. Trener powinien zachęcać do tworzenia autorskich narzędzi, służących autoewaluacji oraz pomiarowi osiągnięć uczniów.

Ponieważ spotkanie to kończy warsztat poświęcony organizacyjnym aspektom pracy nauczyciela, a zarazem jest ostatnim spotkaniem proponowanym studentom w ramach projektu, warto poprosić uczestników o podzielenie się uwagami na temat pracy w trakcie warsztatów.

Pytania pomocnicze:

1. Czy studenci są zadowoleni ze szkoleń, które odbyli?
2. Jak im się pracowało w trakcie warsztatów?
3. Jak studenci oceniają atmosferę panującą na zajęciach?
4. W jakim stopniu warsztaty pomogły uczestnikom opanować praktyczne umiejętności i zwiększyć kompetencje niezbędne w pracy w wybranym zawodzie?

5. Czy po zakończeniu kolejnych warsztatów studenci sięgali do materiałów szkoleniowych, czy utrwalali wiedzę, korzystali z pozycji bibliograficznych w celu zdobycia bardziej szczegółowych informacji na omawiane tematy?
6. Co szczególnie zainteresowało studentów w trakcie zajęć?
7. Czy uczestnicy dowiedzieli się czegoś, co ich zaskoczyło?
8. Czy warsztaty zmieniły przekonania i oczekiwania studentów dotyczące pracy w zawodzie nauczyciela?
9. Czy cele, jakie stawiali sobie studenci przed warsztatami, zostały zrealizowane?
10. Czy tematyka warsztatów i proponowane ćwiczenia odpowiadały potrzebom uczestników?
11. Czy studenci czują się gotowi do odbycia praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych i gimnazjach w ramach wybranego kierunku?
12. Czy przekaz trenera oraz formułowane przez niego instrukcje były zrozumiałe dla uczestników?
13. Czy studenci chętnie brali udział w zajęciach?
14. Który warsztat studenci uważają za najciekawszy?
15. Jakie cele stawiają sobie studenci po odbyciu warsztatów?
16. Co uczestnicy chcieliby zmienić w warsztatach?

Warto przeznaczyć dużo czasu na podsumowanie całego cyklu szkoleń, odnieść się do formułowanych na początku zajęć celów oraz do stopnia ich realizacji. Każdy uczestnik powinien mieć możliwość zabrania głosu i ocenienia znaczenia, jakie miał dla niego udział we wszystkich warsztatach. Na zakończenie trener dziękuje studentom za uczestnictwo w zajęciach i życzy im powodzenia w trakcie praktyk pedagogicznych oraz w przyszłej pracy w zawodzie nauczyciela.

Zakończenie

Warsztat zatytułowany *Organizacyjne aspekty pracy nauczyciela* ma za zadanie przygotować studentów do praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz do przyszłej pracy w zawodzie nauczyciela. Najważniejsze cele zajęć to wdrożenie studentów w działalność oświatową oraz wskazanie młodym ludziom obowiązków, możliwości i wyzwań, które stanowią nieodłączne elementy pracy w tym zawodzie. Cykl dziesięciu dwugodzinnych spotkań składa się z kilku bloków tematycznych dotyczących: organizacji pracy w szkole, współpracy z rodzicami uczniów, psychologiem i poradnią psychologiczno-pedagogiczną, a także różnych form zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych, awansu zawodowego, doskonalenia w zawodzie oraz ewaluacji pracy ucznia i nauczyciela.

Studenci powinni mieć możliwość swobodnego zabierania głosu i aktywnego uczestnictwa w proponowanych zadaniach oraz w dyskusji na poruszane w trakcie warsztatów tematy. Po zajęciach studenci będą wiedzieli, jakie są prawa i obowiązki nauczyciela, jak prowadzić i dokumentować zajęcia, jak przeciwdziałać dyskryminacji w szkole. Ponadto studenci będą gotowi do nawiązania współpracy z rodzicami uczniów, psychologiem szkolnym oraz z instytucjami wspierającymi działalność oświatową. Będą też dążyć do oferowania uczniom ciekawych zajęć dodatkowych. Przyszli nauczyciele poznają także alternatywne formy kariery nauczycielskiej oraz zasady awansowania w zawodzie. Autorzy mają nadzieję, że warsztaty zachęcą studentów do rozwijania ich umiejętności i przeprowadzania autoewaluacji pracy.

Dzięki niniejszym materiałom, zawierającym bogatą ofertę ćwiczeń i zadań wraz ze wskazówkami dotyczącymi ich realizacji, trener będzie gotowy do pracy ze studentami, do pobudzania ich kreatywności, promowania do dyskusji i zachęcania do zdobywania nowych doświadczeń. Zamieszczona w dokumencie bibliografia może pomóc trenerowi w przygotowaniu zajęć i pogłębianiu wiedzy z zakresu omawianych zagadnień.

Załączniki

Załącznik 1 do ćwiczenia 1: Pomysł na lekcję

Karty pracy dla uczestników:

Temat lekcji	
Cele lekcji	
Zastosowane metody	
Pomoce dydaktyczne	
Przebieg zajęć	
Sposoby aktywizacji uczniów	

Załącznik 2 do ćwiczenia 2: „Godziny karciane” – zysk dla ucznia czy kolejny obowiązek?

„Godziny karciane”	
Plusy	Minusy

Załącznik 3 do ćwiczenia 3: Analiza SWOT nauczania indywidualnego

Analiza SWOT nauczania indywidualnego	
Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

Załącznik 4 do ćwiczenia 4: Słowa-klucze

Karty pracy dla uczestników:

Słowo lub zwrot	Propozycja zamiany

Załącznik 5 do ćwiczenia 5: Prawa człowieka

Karty pracy dla uczestników:

Grupa 1

Twierdzenie 1: Prawa człowieka przysługują wszystkim ludziom niezależnie od ich cech osobowych	
Przyczyny takiego myślenia	Konsekwencje takiej postawy

Grupa 2

Twierdzenie 2: Prawa człowieka należą się wielu ludziom, ale nie wszystkim. Nie dotyczą np. bezdomnych, chorych psychicznie, więźniów itp.	
Przyczyny takiego myślenia	Konsekwencje takiej postawy

Grupa 3

<p>Twierdzenie 3: Nie interesują mnie prawa człowieka. Wiem, że przysługują wszystkim, ale nie będę ich bronić. Chcę żyć w spokoju, najważniejsze jest to, żeby nikt go nie zakłócał</p>	
<p>Przyczyny takiego myślenia</p>	<p>Konsekwencje takiej postawy</p>

Załącznik 6 do ćwiczenia 6: Nauczyciel wobec dyskryminacji

Sytuacja 1

W pierwszej klasie gimnazjum uczy się 26 dzieci, w tym jedna osoba z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim. Według orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej Krzyś nie musi pobierać nauki w szkole specjalnej. Chłopiec ma trudności w nauce, ale radzi sobie z uzyskiwaniem zaliczeń z przedmiotów. Od kilku tygodni dzieci zaczęły się inaczej zachowywać w jego obecności. Wcześniej Krzyś był akceptowany przez klasę, jednak od niedawna dzieci wyśmiewają się z jego wypowiedzi, komentują powolne spostrzeganie i reagowanie na bodźce. Docinki klasy doprowadzają czasem Krzysia do łez. Chłopiec boi się przerw, podczas których jest skazany na kontakt z innymi. Dzieci wołają na niego „down” oraz „tuman”, krzyczą do niego: „Idź do szkoły dla debili!”. Kiedy Krzyś podchodzi do dawnych kolegów z klasy, ci przerywają rozmowę i wpatrują się w niego, robiąc znaczące miny. Gdy nauczycielka matematyki tłumaczy ważne zagadnienie, Krzyś słyszy od kolegów: „E, ty tego i tak nie zapamiętasz!”. Do tej pory dzieci często pomagały mu w odrabianiu lekcji, ale teraz taka pomoc zdarza się coraz rzadziej – uczniowie uważają, że on i tak niczego nie zrozumie. Krzyś przestał dążyć do kontaktu z innymi, zachowuje się biernie, niewiele mówi o sobie.

Sytuacja 2

Sebastian uczęszcza do szóstej klasy szkoły podstawowej. Wychowuje go jedynie mama, która od paru lat nie pracuje i obecnie pobiera zasiłek dla bezrobotnych. Kwota ta nie jest wystarczająca, aby zaspokoić potrzeby matki, Sebastiana i jego młodszej o trzy lata siostry. Sebastiana nie stać na podręczniki i zeszyty, nigdy nie przynosi ze sobą kanapek do szkoły, często jest głodny, chodzi w przetartych ubraniach. Uczniowie zaczęli patrzeć na Sebastiana z pogardą. Nie jest dla nich interesujący, gdyż nie gra w nowoczesne gry na komputerze i nie ogląda popularnych filmów w kinie, nie chodzi na żadne dodatkowe zajęcia po szkole, nie zaprasza kolegów do domu. Dzieci odsunęły się od niego, nie pożyczają mu podręczników i książek ani przyborów do pisania, śmieją się z jego niemod-

nych ubrań, nie zapraszają go na wycieczki. Podczas zielonej szkoły nikt nie chciał z nim spać w pokoju. Jeżeli na lekcjach odbywa się praca w grupach, dzieci przyjmują do siebie Sebastiana dopiero po wyraźnej interwencji nauczyciela. Najlepszy kolega chłopca, Artur, przynosił mu zawsze do szkoły kanapkę czy jabłko, ale ostatnio wydaje się zapominać o Sebastianie. Chłopiec niechętnie przychodzi do szkoły, zaczął wagarować i reagować agresją wobec młodszej siostry, przestał się odzywać do dzieci w klasie.

Sytuacja 3

Dzieci (w czwartej klasie szkoły podstawowej) przygotowują się do zorganizowanej przez katechetę szkolnej pielgrzymki do Częstochowy, do sanktuarium na Jasnej Górze. Nie będzie uczestniczyła w niej Alina, która należy do osób wyznania prawosławnego i nie chodzi na religię. Dziewczynka nie bierze więc udziału w rozmowie innych dzieci o zbliżającej się pielgrzymce. Jednocześnie dzieci coraz rzadziej rozmawiają z nią na inne tematy, coraz bardziej się od niej odsuwają. Zdarza się, że uczniowie zbierają się na korytarzu, by obmawiać dziewczynkę, doszukiwać się w niej negatywnych cech. W klasie pokutuje przekonanie, że Alina „spłonie w piekle, bo nie przychodzi do kościoła”. Problem zaczął się już w klasie drugiej, gdy uczniowie (oprócz Aliny) przyjmowali pierwszą komunię świętą. Alina została wyłączona ze społeczności zajmującej się strojami komunijnymi, otrzymanymi od rodziny prezentami, wspomnianiem uroczystości. Dziewczynka czuła się odrzucona, gorsza, zamknęła się w sobie. Nigdy nie opowiadała nikomu o swoim wyznaniu. Powiedziała rodzicom, że chciałaby zacząć chodzić na religię, ale po dłuższej dyskusji rodzice nie wyrazili zgody.

Załącznik 7 do ćwiczenia 11: Przekazywanie informacji

Scenka 1

Osoba A – nauczyciel

Zauważyłeś(-aś), że Piotrek, uczeń Twojej wychowawczej klasy (czwarta klasy szkoły podstawowej), który ładnie czytał i pisał, teraz ma problemy z nauką. Trudno mu się skoncentrować na jednej czynności, przestał odrabiać prace domowe i zaczął się jąkać. Kiedy próbowałeś(-aś) z nim porozmawiać, odmówił jakichkolwiek wyjaśnień. Chłopiec wydaje się bardzo zdenerwowany, pełen napięcia. Po analizie jego zachowania (przeprowadzonej wspólnie z innymi nauczycielami) wydaje Ci się, że źródło problemów Piotrka leży w jego sytuacji domowej. Chcesz dowiedzieć się od rodzica, co dzieje się z chłopcem oraz zasugerować konieczność konsultacji ze szkolnym psychologiem.

Osoba B – rodzic

Spostrzegłeś(-aś), że Twoje dziecko zaczęło otrzymywać gorsze oceny, mimo że nadal poświęca sporo czasu na naukę. Piotrek przestał lubić szkołę, rzadko opowiada, co dzieje się w klasie. Uważasz, że to wina szkoły – może któryś nauczyciel „uwziął się” na chłopca. Wydaje Ci się, że nauczyciel nie powinien pytać o to, co się dzieje w domu. Nie chcesz się zgodzić na rozmowę z psychologiem szkolnym – sądzisz, że sam(-a) potrafisz rozwiązywać domowe problemy. Nie zauważyłeś(-aś) niczego innego niepokojącego w zachowaniu Piotrka.

Scenka 2

Osoba A – nauczyciel

Zosia, uczennica Twojej klasy wychowawczej (drugiej gimnazjum) ma wybitne zdolności muzyczne. Nauczycielka sztuki bardzo ją chwali. Dziewczynka zawsze śpiewa podczas szkolnych uroczystości, wykazuje wielkie zainteresowanie grą na instrumentach, pasjonuje się grą na skrzypcach, bierze udział w muzycznych konkursach. Zosia ma przeciętne oceny z różnych przedmiotów, ale ze sztuki same bardzo dobre i celujące. Uważasz, że powinna chodzić na dodatkowe zajęcia muzyczne i rozwijać swoje zdolności, chcesz przekonać do tego rodzica.

Osoba B – rodzic

Pracujesz w dużej, świetnie prosperującej kancelarii prawniczej. Chcesz, żeby w przyszłości Twoja córka Zosia przejęła kancelarię. Dlatego uważasz, że córka po ukończeniu gimnazjum powinna rozpocząć naukę w jednym z lepszych liceów w mieście, a później studiować prawo i zdać egzamin na aplikację adwokacką. Wiesz, że Zosia nie ma najlepszych ocen, ale sądzisz, że można ją odpowiednio zmotywować, zaproponować jej korepetycje z różnych przedmiotów, zorganizować czas wolny tak, aby jak najwięcej się uczyła. Zgadzasz się z nauczycielem, że dziewczynka ładnie śpiewa i gra na skrzypcach, ale to nie zapewni jej dostatniej przyszłości. Zrezygnowałeś(-aś) z opłacania Zosi lekcji skrzypiec, wolisz zapłacić za korepetycje z historii u świetnego wykładowcy akademickiego, który przygotował już wielu uczniów do matury z historii.

Scenka 3

Osoba A – nauczyciel

Mama Asi nigdy nie przychodzi na zebrania ani konsultacje. Zaprosiłeś (-aś) ją do szkoły, aby porozmawiać o tej sytuacji. Dziewczynka (w pierwszej klasie gimnazjum) dobrze się uczy, ale nie ma w klasie koleżanek ani kolegów, czuje się samotna. Podczas zielonej szkoły sama spędzała czas, nie przyłączyła się do żadnej klasowej grupki. Inne dzieci uważają ją za „kujona”. Uważasz, że trzeba interweniować i włączyć Asię w życie klasy. Chcesz, żeby rodzice dziewczynki mieli w tym swój udział, pomogli Joasi w integracji z klasą.

Osoba B – rodzic (mama)

Nie rozumiesz, czemu nauczyciel chciał się z Tobą widzieć. Pracujesz po 10 godzin na dobę, żeby zapewnić byt rodzinie i nie masz czasu na uczestniczenie w zebraniach. Nie widzisz zresztą takiej potrzeby. Jesteś przekonana, że córka nie ma żadnych problemów z nauką. To bardzo dobra uczennica i spokojna dziewczynka. Zawsze była zamknięta w sobie i cicha – nie tylko w szkole, w domu również. To dobrze, że czas spędza na czytaniu książek. Nie sądzisz, żeby Asia miała problemy w nawiązaniu relacji z rówieśnikami, jak twierdzi wychowawca. Poza tym w życiu liczą się wiedza i oceny, nie koleczy z klasy. Chcesz jak najszybciej zakończyć spotkanie z nauczycielem i wrócić do swoich zajęć.

Załącznik 8 do ćwiczenia 12: Dzień Wagarowicza w szkole

Karty z poleceniami dla zespołów:

Nauczyciele:

Zbliża się Dzień Wagarowicza (pierwszy dzień wiosny). Dyrekcja szkoły (gimnazjum) zezwoliła na to, aby tego dnia nie odbywały się lekcje – można zaproponować młodzieży ciekawe zajęcia, zachęcić do uczestnictwa w zabawach czy konkursach. Powstał pomysł, aby tego dnia każda klasa wraz z wychowawcą wzięła udział w zorganizowanym specjalnie dla szkoły pokazie filmu Jana Komasy *Sala samobójców*. Film ten porusza problemy samotności dorastających dzieci, depresji, uzależnienia od Internetu, poszukiwania więzi w sieci itp. Jesteście wychowawcami trzecich klas gimnazjum. Na zebraniu próbujecie przekonać rodziców do opisanego sposobu spędzenia pierwszego dnia wiosny. Uważacie, że młodzi ludzie powinni zobaczyć ten film, gdyż dotyczy on nurtujących ich problemów.

Rodzice:

Jesteście rodzicami uczniów trzeciej klasy gimnazjum. Nauczyciele na zebraniu opowiadają Wam o swoim pomysle na Dzień Wagarowicza – młodzież nie będzie miała lekcji, lecz weźmie udział w pokazie filmu Jana Komasy *Sala samobójców*. Film opisuje przeżycia dorastającego chłopca, dla którego rodzice nie znajdują czasu – wobec tego poszukuje on przyjaciół oraz własnej tożsamości w Internecie. *Sala samobójców* porusza problemy uzależnienia od Internetu, depresji, nawiązania toksycznych więzi. Uważacie, że nie jest to film dla uczniów gimnazjum, że kwestie omawiane w filmie nie dotyczą Waszych dzieci, które nie mają tego typu problemów i nie są zagrożone samobójstwem. Sądzicie ponadto, że młodzież powinna spędzić pierwszy dzień wiosny w szkole, na lekcjach.

Załącznik 9 do ćwiczenia 13: Pomoc poradni psychologiczno-pedagogicznej w praktyce

Karty pracy dla uczestników:

l.p.	Zadania specjalistów pracujących w poradni psychologiczno-pedagogicznej	Dotyczy	Nie dotyczy
	wspomaganie dzieci cierpiących na choroby przewlekłe		
	prowadzenie terapii młodzieży i dzieci młodszych		
	oferowanie pomocy w ciągu całego roku szkolnego, z wyłączeniem ferii i wakacji szkolnych		
	udzielanie pomocy logopedycznej		
	prowadzenie dokumentacji – wykazu dzieci korzystających z pracy poradni		
	udzielanie dodatkowej pomocy psychologicznej za opłatą		
	udzielanie pomocy dzieciom nieuczęszczającym do szkoły, które mieszkają na terenie działania poradni		
	rozpoznawanie trudności w uczeniu się u dzieci		
	wspieranie dzieci wybitnie zdolnych		
	prowadzenie doradztwa edukacyjno-zawodowego		
	wspieranie dzieci niepełnosprawnych		

	profilaktyka uzależnień		
	współpraca ze szkołami w zakresie realizacji specjalnych programów i planów działań wspierających dzieci		
	pomoc nauczycielom w rozwiązywaniu wszelkich problemów wychowawczych		

Załącznik 10 do ćwiczenia 15: Studium przypadku

Grupa 1

Joasia uczęszcza do trzeciej klasy gimnazjum. W tym roku będzie zdawała egzamin gimnazjalny i dokonywała wyboru liceum, w którym będzie dalej pobierać naukę. Uczennica nie wie jednak, jakie liceum i jaką klasę wybrać. Rodzice polecają jej klasę biologiczno-chemiczną w jednym z najlepszych liceów w mieście – ich zdaniem nauka w tej klasie gwarantuje dostanie się na studia medyczne, a lekarz to bardzo przyszłościowy zawód. Joasia to zdolna osoba o szerokich zainteresowaniach. Trudno jej jednak wskazać przedmiot, który lubi najbardziej. Jest bardzo lubiana w klasie, inni uczniowie chętnie z nią przebywają, często się jej zwierniają, gdyż dziewczynka zawsze uważnie ich słucha i nierzadko im doradza. Joasia to jednocześnie dobry organizator, dwa razy pomagała w zorganizowaniu wycieczek klasowych – w góry oraz do stolicy. Dziewczynka należy do drużyny harcerskiej, wraz z którą pomaga okolicznym Domom Dziecka – zbiera pieniądze, prezenty dla dzieci, wystawia przedstawienia dla najmłodszych. Jest też wolontariuszką Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Bardzo lubi pomagać innym i poświęcać im swój czas.

Grupa 2

Michał jest uczniem piątej klasy szkoły podstawowej. Od roku chłopiec wykonuje podczas lekcji różne ruchy: wrusza ramionami, kręci szyją, mruga oczami, zaciska wargi. Te czynności nasilają się, gdy Michał odpowiada na pytania bądź też pisze sprawdzian. Taki występuje najrzadziej na lekcji wychowania fizycznego, kiedy chłopiec angażuje się w grę w piłkę czy w inne zabawy ruchowe. Ostatnio Michał zaczął na lekcjach wydawać dziwne dźwięki, posapywać i gwizdać. Kilka razy wyrwały mu się z ust słowa niecenzuralne. Kiedy nauczyciele wzywają ucznia do odpowiedzi, on najpierw powtarza kilka razy ostatnie słowa polecenia, zanim udzieli jakiegokolwiek odpowiedzi. Chłopiec bardzo się denerwuje z powodu tików. Wszystkie lekcje bardzo go stresują, przerwy spędza samotnie – właściwie ukrywa się przed innymi dziećmi. Zrezygnował też

z dodatkowych zajęć z języka angielskiego. Od roku nie przychodzi na szkolne uroczystości. Uczy się dobrze, ale tiki coraz bardziej przeszkadzają mu w skupieniu się na wykonywanej czynności. Michał stał się nerwowy i nadpobudliwy. Rodzice Michała twierdzą, że podobne zachowania wykazywał dziadek chłopca.

Grupa 3

Aleksander uczy się w drugiej klasie gimnazjum. Nigdy nie był dobrym uczniem, często wagarował, z trudem przechodził z klasy do klasy. Chłopca wychowuje jedynie ojciec, rodzina znajduje się pod opieką kuratora sądowego. Ostatnio Aleksander zaczął się pojawiać w szkole jeszcze rzadziej. Ze wszystkich sprawdzianów otrzymuje oceny niedostateczne, nie odrabia prac domowych, nie nosi ze sobą żadnych podręczników ani zeszytów. Uczniowie opowiadają, że widują go w sąsiedztwie szkoły, zawsze z puszką piwa i z papierosem, w towarzystwie starszych kolegów. Na szkolnej dyskotecie Aleksander był pijany – wezwano ojca, który zabrał go do domu. Z wywiadu środowiskowego wynika, że ojciec nie pomoże synowi w trudnościach, gdyż sam zachęca go do picia alkoholu. Kiedy Aleksander jest obecny na lekcjach, nie potrafi się skupić lub zasypia, ma nieobecne spojrzenie, czasem było czuć od niego alkohol. Chłopiec ma naganną ocenę ze sprawowania. Nie jest lubiany w klasie, gdyż potrafi zachowywać się bardzo agresywnie wobec innych uczniów.

Załącznik 11 do ćwiczenia 16: Planujemy zajęcia dla uczniów

Karty pracy dla uczestników:

Grupa 1

Zajęcia dla uczniów			
Sportowe		Informatyczne	
Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć	Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć

Grupa 2

Zajęcia dla uczniów			
Artystyczne		Społeczne	
Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć	Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć

Grupa 3

Zajęcia dla uczniów			
Pogłębiające wiedzę		Językowe	
Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć	Pomysł na zajęcia	Odbiorcy zajęć

Załącznik 12 do ćwiczenia 19: Cechy „międzynarodowego” nauczyciela

Karty pracy dla uczestników:

Cechy i predyspozycje nauczyciela	
Umożliwiające nawiązywanie i utrzymanie międzynarodowej współpracy z innymi szkołami	Przekreślające szanse na efektywną międzynarodową współpracę z innymi szkołami

Załącznik 13 do ćwiczenia 21: Awans zawodowy – nie taki diabeł straszny

Karty pracy dla uczestników:

Wybrane zagadnienia	Stopnie awansu zawodowego		
	Nauczyciel kontraktowy	Nauczyciel mianowany	Nauczyciel dyplomowany
Czas rozpoczęcia stażu			
Czas trwania stażu			
Dokumenty niezbędne do rozpoczęcia i zakończenia stażu			
Możliwość skrócenia stażu			
Najważniejsze obowiązki nauczyciela starającego się o awans			
Sposób oceniania nauczyciela			
Osoby przyznające stopień awansu			

Załącznik 14 do ćwiczenia 23: Rozwijanie kompetencji na potrzeby awansu zawodowego

Karty pracy dla uczestników:

Plan działań wspierających rozwój zawodowy

Rozwijane kompetencje	Plany konkretnych działań	Oczekiwane wsparcie od placówki oświatowej
Dydaktyczne		
Wychowawcze		
Językowe		
Współpraca z rodzicami uczniów i instytucjami wspomagającymi pracę szkoły		
Planowanie i dokumentowanie zajęć		
Wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej		

Załącznik 15 do ćwiczenia 25: Ankieta na temat doskonalenia zawodowego

Odpowiedz szczerze na poniższe pytania, wybierając daną odpowiedź (albo kilka odpowiedzi) lub też uzupełniając brakujące miejsca.

1. Jakie obszary działania szkoły i nauczyciela należałoby udoskonalić w pierwszej kolejności?

- a.
- b.
- c.
- d.
- e.
- f.
- g.
- h.

2. Podkreśl formy doskonalenia zawodowego, w których chciałbyś/chciałabyś uczestniczyć po rozpoczęciu pracy w zawodzie nauczyciela oraz opisz, jaki zakres doskonalenia Cię interesuje:

- a. studia podyplomowe – z dziedziny.....
- b. kursy doskonalące – z dziedziny.....
- c. szkoleniowe rady pedagogiczne – z dziedziny
- d. kursy kwalifikacyjne – z dziedziny.....
- e. warsztaty, szkolenia – z dziedziny.....
- f. udział w seminariach i konferencjach – na temat.....
- g. udział w lekcjach pokazowych – dotyczących.....
- h. inne – jakie?

3. W jaki sposób chcesz samodzielnie podnosić swoje kompetencje po rozpoczęciu pracy w zawodzie?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Dlaczego doskonalenie zawodowe jest potrzebne?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Czy w czasie studiów uczestniczyłeś/aś w dodatkowych zajęciach w celu nabycia nowych umiejętności?

TAK

NIE

Jeżeli tak, to w jakich?

.....
.....
.....
.....

6. Jakie znasz instytucje wspierające doskonalenie nauczycieli w Twoim regionie?

- a.
- b.
- c.
- d.

7. Gdzie można się dowiedzieć, w jakich ośrodkach należy szukać pomocy?

.....
.....
.....
.....
.....

8. Ile czasu zamierzasz przeznaczyć na doskonalenie zawodowe po rozpoczęciu pracy? Podkreśl właściwe.

- a. dwa dni w tygodniu (np. weekend)
- b. kilka godzin dziennie
- c. kilka godzin w tygodniu
- d. kilka godzin w miesiącu
- e. kilka weekendów w roku
- f. jeden miesiąc wakacji
- g. inne – jakie?.....

9. Jakiego rodzaju wsparcia oczekujesz od szkoły, w której chcesz się zatrudnić?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Załącznik 16 do ćwiczenia 27: Uczymy się radzić sobie ze stresem

Karty pracy dla uczestników:

Sytuacja 1 – Przygotowanie uroczystości

Jesteś nauczycielem stażystą, pracujesz drugi rok w gimnazjum, sprawujesz opiekę wychowawczą nad pierwszą klasą, uczysz języka polskiego. Dyrekcja placówki poleciła Ci przygotowanie (wraz z klasą) uroczystości związanej z patronem szkoły – Julianem Tuwimem. Bardzo stresujesz się organizacją tej uroczystości, gdyż dyrekcja planuje zaprosić na nią wielu gości, w tym przedstawicieli kuratorium, prezydenta miasta, dziennikarzy. Wiesz, że ciąży na Tobie ogromna odpowiedzialność, chciałbyś/chciałabyś, aby uroczystość wypadła bardzo dobrze. Twoim zadaniem będzie zaplanowanie scenariusza, organizacja prób, przygotowanie dekoracji i oprawy muzycznej, powitanie zaproszonych gości oraz udzielenie wywiadu prasie po zakończeniu przedsięwzięcia. Do pomocy przydzielono Ci nauczyciela historii. Bardzo się obawiasz całego przedsięwzięcia, gdyż jesteś osobą nieśmiałą, wystąpienia publiczne to dla Ciebie ogromne wyzwanie. Ponadto do uroczystości pozostało niewiele czasu, a Ty nie znasz dobrze możliwości swojej klasy, gdyż niedawno rozpoczął się rok szkolny.

Sytuacja 2 – Awans zawodowy

Jesteś nauczycielem mianowanym, uczysz języka angielskiego w gimnazjum, w tym roku będziesz starać się o otrzymanie kolejnego stopnia awansu zawodowego – dyplomowania. To dla Ciebie ważny moment, bardzo długo się do tego przygotowywałeś(-aś) i zgromadziłeś(-aś) potrzebną dokumentację. Rzetelnie planujesz i prowadzisz lekcje, wykorzystujesz wiele innowacyjnych metod, sięgasz po ciekawe scenariusze. Ciągłe się dokształcasz, czytasz książki w języku angielskim, uczestniczysz w konwersacjach, skończyłeś(-aś) różne kursy językowe, w tym kurs języka angielskiego biznesowego, kurs metodyczny, kurs dotyczący pracy wychowawcy, pracy metodą projektu. Jesteś egzaminatorem, sprawdzasz egzaminy gimnazjalne. Organizujesz wiele dodatkowych zajęć dla młodzieży, a także konkursów, uroczystości i wyjazdów zagranicznych – zaangażowałeś(-aś) się

w program Socrates Comenius, uczestniczysz w wymianach młodzieży wraz z nauczycielami i uczniami z Wielkiej Brytanii. Wiesz, że zasługujesz na awans, ale bardzo się stresujesz. Myśl o stanięciu przed komisją Cię paraliżuje, boisz się, że nie będziesz w stanie się odezwać. Jesteś przekonany(-a), że nie będziesz mógł/mogła odpowiedzieć na pytania komisji. Obawiasz się, że dyrektor będzie żałował, że poparł Twoje starania o awans. Ze stresu nie jesteś w stanie jeść ani spać, zaniedbujesz sprawdzanie prac klasowych i domowych uczniów.

Sytuacja 3 – Konflikt ze współpracownikiem

Pracujesz wiele lat w szkole podstawowej, uczysz języka angielskiego. Bardzo lubisz tę pracę, uwielbiasz przekazywać dzieciom wiedzę i motywować je do poznawania języka obcego. Masz stabilne grono znajomych w pracy, wspieracie się nawzajem i doradzacie sobie w sprawach wychowawczych. Ostatnio masz jednak problem z jedną osobą. Zaprzyjaźniony nauczyciel matematyki prosił Cię o zastępstwo koleżeńskie na trzech godzinach lekcyjnych, ponieważ miał bardzo ważną sprawę do załatwienia. Musiałeś(-aś) odmówić, ponieważ tego dnia miałeś(-aś) zaplanowaną wizytę u lekarza specjalisty, której nie można było przełożyć. Nauczyciel obraził się z powodu Twojej odmowy, przestał z Tobą rozmawiać, nie przyjął Twoich argumentów, nie odpowiada na Twoje powitanie w pokoju nauczycielskim. Próbowaleś(-aś) porozmawiać z nim, wyjaśnić sytuację, gdyż zależy Ci na dobrych relacjach z tą osobą – bez skutku. W dodatku nauczyciel ten zaczął rozpowszechniać plotki, że nie jesteś uczynny(-a) i nie można na Ciebie liczyć. Bardzo się tym martwisz, gdyż starasz się być życzliwy(-a) i pomocny(-a). Przykro Ci z powodu tej sytuacji, zaczęłaś(-aś) mieć kłopoty ze snem i bóle głowy. Czerpiesz mniejszą przyjemność z nauczania. Nie masz ochoty rozmawiać z innymi nauczycielami, bardzo się dręczysz i nie wiesz, co mógłbyś/mogłabyś jeszcze zrobić.

Sytuacja 4 – Problem z rodzicem ucznia

Pracujesz w gimnazjum, uczysz języka rosyjskiego. Od dwóch lat opiekujesz się klasą wychowawczą, masz dobry kontakt z uczniami, dzieci Ci ufają, starasz się na bieżąco rozwiązywać wszelkie problemy wychowaw-

cze. Nie możesz jednak poradzić sobie z sytuacją, która zaistniała ostatnio. Jeden z Twoich uczniów – Olek – ma problemy z depresją, leczy się psychiatrycznie, jest bardzo smutny, na lekcjach patrzy w okno, nie nawiązuje z nikim kontaktu. Z wywiadu środowiskowego wynika, że problemy chłopca spowodowane są rozwodem rodziców i niegasnącym konfliktem między nimi. Ojciec chłopca nie chce z Tobą rozmawiać o problemach dziecka, natomiast matka zachowuje się bardzo roszczeniowo. Za wszystkie problemy chłopca obwinia Ciebie jako wychowawcę klasy. W trakcie konsultacji zachowuje się agresywnie, wygraża Ci, awanturuje się, nie chce się uspokoić. Zarzuca Ci, że jesteś całkowicie nieudolnym nauczycielem i do niczego się nie nadajesz, a dzieci w klasie boją się Ciebie. Kobieta uważa, że to szkoła niszczy jej dziecko. Matka Olka nie przyjmuje żadnych argumentów, nie życzy sobie rozmowy ze szkolnym psychologiem i pedagogiem. Ostatnio podczas spotkania z dyrektorem gimnazjum wyraziła opinię, że jesteś najgorszym nauczycielem w szkole. Dyrektor oczekuje wyjaśnienia tej sprawy. Bardzo się tym denerwujesz, kiedy rozmawiasz z matką chłopca, trzęsą Ci ręce. Nie śpisz w nocy, nie jesteś w stanie prowadzić lekcji bez tabletek uspokajających. Nie wiesz, co powiedzieć dyrektorowi, odczuwasz kołatanie serca, gdy myślisz o tym problemie. Rozważasz zwolnienie się z pracy. Zaczynasz myśleć, że faktycznie do niczego się nie nadajesz. Przestajesz się interesować sprawami innych dzieci, co dodatkowo Cię stresuje.

Bibliografia

1. Andrzejczak A., *Projektowanie i realizacja szkoleń*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010
2. Budzyński M. (red.), *Tutoring w szkole: między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, Towarzystwo Edukacji Otwartej, Wrocław 2009
3. Dilts R., *Od przewodnika do inspiratora, czyli coaching przez duże C*, Polski Instytut NLP, Warszawa 2003
4. Dziennik Ustaw 2004 nr 260 poz. 2593, Rozporządzenie Ministra Edukacji i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli
5. Dziennik Ustaw nr 235 poz. 1543, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 listopada 2010 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli
6. Dziennik Ustaw nr 228 poz. 1487, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach
7. Dziennik Ustaw nr 228 poz. 1488, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych
8. Grzegorzewska M.K., *Stres w zawodzie nauczyciela: specyfika, uwarunkowania i następstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006
9. Holliday M., *Coaching, mentoring i zarządzanie: jak rozwiązywać problemy i budować zespół*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006
10. Jachimska M., *Scenariusze lekcji wychowawczych według programu autorskiego „Żyć skuteczniej”*, Oficyna Wydawnicza UNUS, Warszawa 1997
11. Jarmuż S., Witkowski T., *Podręcznik trenera: praktyka prowadzenia szkoleń*, Moderator 2004
12. Kędzierska-Grasiewicz M., Kłosowska A. i in., *Humanitaryzm. Scenariusze zajęć do edukacji humanitarnej*, Fundacja Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2001
13. Kirby A., *Gry szkoleniowe. Materiały dla trenerów. Zestaw 1*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003
14. Kirby A., *Gry szkoleniowe. Materiały dla trenerów. Zestaw 2*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003
15. Kirby A., *Gry szkoleniowe. Materiały dla trenerów. Zestaw 3*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003
16. Kołodziej K. (oprac.), *Wolontariat w pytaniach i odpowiedziach. Poradnik prawny*, Centrum Wolontariatu, Warszawa 2008

17. Kutscher L.M., Attwood T., Wolff R.R., *Dzieci z zaburzeniami łączonymi. ADHD, trudności w nauce, zespół Aspergera, zespół Tourette'a, depresja dwubiegunowa i inne zaburzenia*, Wydawnictwo K.E.Liber, Warszawa 2007
18. Leonard T.J., *Coach U's Essential Coaching Tools: Your Complete Practice Resorce*, John Wiley & Sons, New Jersey 2005
19. Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji. Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2007
20. Nowak-Dziemianowicz M., *Oblicza nauczyciela. Oblicza szkoły*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001
21. Przybysz-Piwko M., Bończykowa M. (red), *Emisja głosu nauczyciela: wybrane zagadnienia*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2006
22. Silberman M., *Metody aktywizujące w szkoleniach*, Oficyna Ekonomiczna Oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych, Kraków 2004
23. Tarasik G., *Zestaw ćwiczeń*, http://www.pedagogium.edu.pl/wyklady/dykcja/emisja_zestaw_cwiczen.pdf
24. Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2000
25. Thorpe S., *Podręcznik coachingu. Podręcznik szkolenia, niezbędnik dla instruktorów*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2007